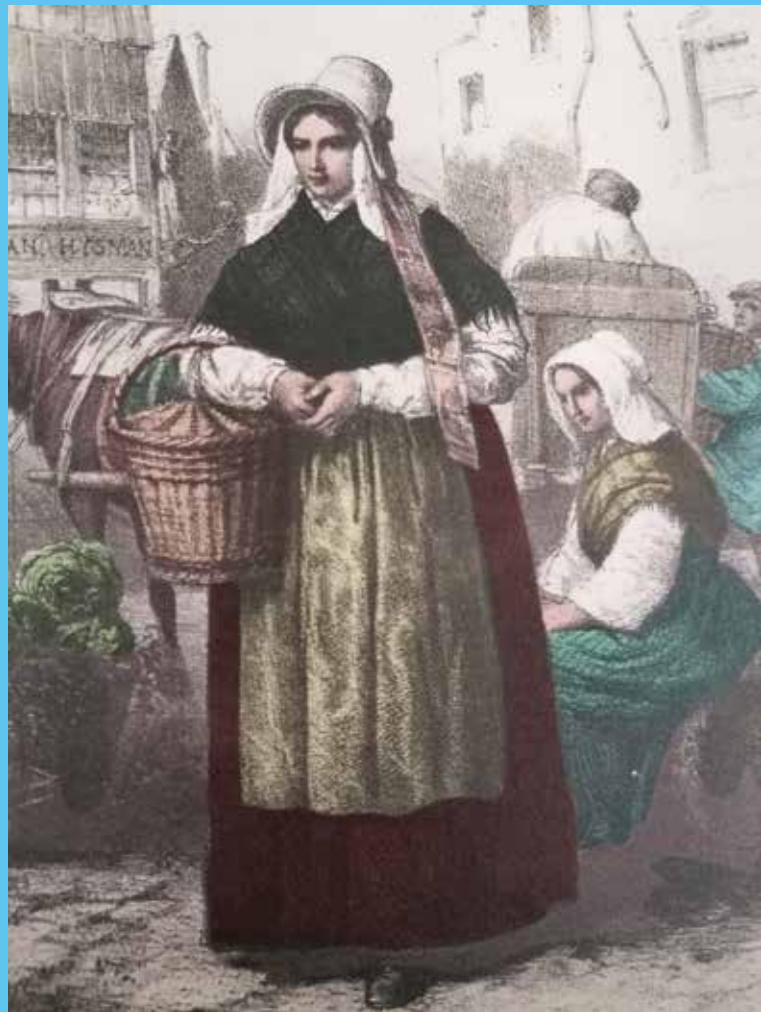

VOLKSKUNST

Driemaandelijks tijdschrift voor de studie en de verspreiding van de Vlaamse volkscultuur

JAARGANG 46 :: NUMMER 1 :: MAART 2022

* :: Vlaams Dansarchief :: Vlaams Dansarchief :: Vlaams Dansarchief :: Vlaamse Dansarchief :: Vlaamse Dansarchief :: Vlaams Dansarchief :: Vlaams Dansarchief :: Vlaams Dansarchief :: Vlaamse Dansarchief :: *

* :: Vlaams Vendelarchief :: Vlaams Vendelarchief :: Vlaamse Vendelarchief :: Vlaamse Vendelarchief :: Vlaams Vendelarchief :: Vlaams Vendelarchief :: Vlaams Vendelarchief :: Vlaams Vendelarchief :: Vlaams Vendelarchief :: *

* :: Streekdrachtencommissie :: Streekdrachtencommissie :: Streekdrachtencommissie :: Streekdrachtencommissie :: Streekdrachtencommissie :: *

* :: werkgroep Communicatie :: *

* :: werkgroep Archiveren :: *

* :: tijdschrift Volkskunst :: tijdschrift Volkskunst :: tijdschrift Volkskunst :: tijdschrift Volkskunst :: tijdschrift Volkskunst :: tijdschrift Volkskunst :: tijdschrift Volkskunst :: tijdschrift Volkskunst :: *

Volkskunst is een uitgave van het
INSTITUUT VOOR VLAAMSE VOLKSKUNST

IVV is geaccrediteerd door UNESCO als expertisecentrum voor Immaterieel Cultureel Erfgoed

1964

2022

KALENDER

Voor gedetailleerde info over activiteiten, bals, feesten, evenementen en festivals kan je terecht op onze websites:

<https://www.instituutvlaamsevolkskunst.be>
en <https://www.volksdansbals.vlaanderen>

IVV Activiteiten

Algemene Vergadering

Zaterdag 26 maart 2022 - Erps-Kwerps

Statutaire Algemene Vergadering IVV vzw.

De leden worden uitgenodigd per brief en/of per e-mail.

IVV Cursussen

Cursus Vendelmonitor 2022-2023

Datums en locaties nog vast te leggen (zie ook blz. 14)

Vendeliersverbroedering 2022

Zondag 27 november 2022 - Herentals

Volledige overzicht op bladzijde 14

IVV Kalender

Alle IVV activiteiten, vergaderingen en cursussen vind je in onze Google-kalender

Bekijk de volledige kalender op onze website

<https://www.instituutvlaamsevolkskunst.be/kalender>

CONTACT

IVV - Secretariaat

Jubellaan 123

2800 Mechelen

+32 15 633499

+32 496 593523

e-post: secretariaat@instituutvlaamsevolkskunst.be

IVV - Zetel

Dorpsstraat 83

9190 Stekene

Web en Sociale Media

URL: <https://www.instituutvlaamsevolkskunst.be>

Facebook: /InstVlaVolk

Twitter: @InstVlaVolk

Info en bestellingen

Je kan terecht op het secretariaat voor alle info, bestelling en aankoop van onze publicaties en proefnummers van dit tijdschrift.

On-line bestellen van publicaties kan via de IVV - Webwinkel:

<https://webwinkel.instituutvlaamsevolkskunst.be>
of per e-post: bestellingen@instituutvlaamsevolkskunst.be

Bank

BIC: KREDDEBB

IBAN: BE14 4163 0794 5183

Ondernemingsnummer

0414 508 714

Foto voorpagina

Links: Boerin en matroos (Provincie Antwerpen 19de eeuw)

Rechts: Plattelandsvrouw (Provincie Antwerpen 19de eeuw)

Bron: André Rossel en Jean Vidal: Découverte du Costume des Flandres. Editions Hier et Demain 1974. Collectie Josee Elst, IVV archieven.

EDITORIAAL

Dat heet dan gelukkig zijn

“Dansen maakt je écht gelukkig” titelde het Laatste Nieuws op 18 februari jongstleden. Niet kunnen dansen, maakt dat ongelukkig? Ongelukkig is wellicht overdreven. Toch waren de voorbije twee jaren niet bepaald vreugdevol voor wie zich op de dansvloer thuis voelt.

De thes is dat dansen écht gelukkig maakt, komt van Prof. Stephan Swinnen, gewoon hoogleraar aan de Onderzoeksgroep Bewegingscontrole & Neuroplasticiteit van de KULeuven⁽¹⁾. Volgens Professor Swinnen kan dansen geluksgevoelens oproepen. Door te dansen maak je stoffen vrij in de hersenen die het geluksgevoel stimuleren. Ze hebben een werking die verwant is met morfine. Daarom noemen we ze ‘endorfines’. Ze werken op dezelfde manier als morfine, maar minder drastisch. Het effect is niet gebonden aan leeftijd. Ook minder jonge dansers ervaren de weldoende invloed van het dansen. Met de toenemende leeftijd neemt de mentale capaciteit af. Om aftakeling van de hersenfunctie te voorkomen moeten we mentaal én fysiek actief blijven. ‘Zo is een kruiswoordraadsel goed voor het brein en is fietsen goed voor het lichaam, maar dansen is goed voor allebei’, aldus Professor Swinnen. Bij het dansen voeren we bewegingen uit. Die fysieke activiteit gebeurt volgens een bepaalde timing en volgorde, waarbij ook het geheugen een rol speelt.

In hetzelfde artikel komt danstherapeute Ann Chatar aan het woord. Ze stelt dat kinderen graag dansen, maar dat mettertijd schaamtegevoelens opduiken. Toch is dansen volgens haar een natuurlijk instinct: “iedere cultuur doet het”. Chatar beschouwt dansen als praten met het lichaam. Vreugden en verdrietjes ventileren we via dans. Dansen verbindt ons met de mensen om ons heen en dat geldt zeker voor volksdans.

Er is nog meer goed nieuws over dansen. Een groep wetenschappers van de Universiteit van Singapore deed onderzoek naar het effect van dansen bij senioren met lichte dementie. Het begrip dans moeten we in de ruime zin van het woord nemen: countrydans, Afrikaanse dans, Griekse danstraditie, tango, salsa, rock, rumba, pop, jive, wals, cha-cha-cha, jitterbug, Chinese square-dans en internationale ballroom dans. De onderzochte dansers hadden voorkeur voor dansvormen die aanleunden bij hun eigen traditie. Volksdans komt dus in aanmerking. De duur van de danstherapie varieerde van 12 tot 40 weken. De onderzoekers stelden vast dat door te dansen hersenfuncties verbeterden: zowel kennis, geheugen, evenwicht, taalgebruik, fysiek en algemene levenskwaliteit⁽²⁾.

Dansen is goedkoper en natuurlijker dan medicatie. We kunnen onze geliefkoosde bezigheid nu terug beoefenen in grotere groepen. Maar in welke mate krijgen we nog voldoende volk bijeen? We hebben jarenlang de luxe gekend waarbij verschillende organisaties naast elkaar konden werken. De cursussen van het Vlaams Dansarchief waren geregeld volgeboekt. VVKB, WEVO, VVK en VVG konden afzonderlijk opleidingen voor dansleiders organiseren. We hadden een ruim aanbod qua dansdagen en dansweekends. Dat lijkt nu voorgoed voorbij. Tijd dus om de handen in elkaar te slaan. IVV zit samen met VVKB en Danspunt aan tafel om verregaande organisatorische samenwerking te plannen. In bepaalde Vlaamse regio’s zien we tal van maretakken. Deze groene halfparasiet valt op door zijn ronde groei- en bloeiwijze op de nog kale bomen. De maretak doet ook in de winter aan fotosynthese en levert zo suikers aan zijn gastheer, in ruil voor voedingsstoffen die via de sapstroom van de boom tot bij de maretak komen. Geleidelijk verdwijnt de maretak in het steeds dikker wordende bladerdak van de populier waarop hij meestal groeit. Beide organismen zijn in evenwicht met elkaar. Symbiose tussen maretak en gastheer mag als natuurlijk voorbeeld gelden voor samenwerking tussen de volksdansorganisaties die nog overblijven. IVV kreeg het vertrouwen van de Algemene Vergadering bij de ontbinding van Interfolklore. Interfolklore heeft zijn resterend vermogen overgemaakt aan IVV, met de wens dat deze middelen worden ingezet voor creatieve initiatieven ter ondersteuning van de Vlaamse Volkskunst. IVV dankt alle leden van Interfolklore. Deze financiële injectie maakt het plannen van activiteiten mogelijk, temeer daar we nu de krachten bundelen ten dienste van al wie Vlaamse Volkskunst een warm hart toedraagt.

Gert Laekeman

- (1) Nikias De Bruyn. Dansen maakt je écht gelukkig. Het Laatste Nieuws 18 Feb. 2022.
- (2) Wu VX, Chi Y, Lee JK, et al. The effect of dance interventions on cognition, neuroplasticity, physical function, depression, and quality of life for older adults with mild cognitive impairment: A systematic review and meta-analysis. International Journal of Nursing Studies 2021; 122: 104025.

Afb. 1. Maretakken op populieren in het voorjaar (eigen opname GL).

WERKING IVV

Werking Interfolklore stopgezet

Tijdens de laatste Algemene Vergadering beslisten de leden van Interfolklore om in vereffening te gaan, met overdracht van de resterende middelen aan het Instituut voor Vlaamse Volkskunst.

Het is geen feest wanneer een groep of een organisatie de boeken neerlegt en de werking stopt.

Interfolklore was sinds zijn oprichting in 1981 jarenlang een boegbeeld in Vlaanderen als Vereniging ter Bevordering van de Vlaamse Volkscultuur door Beoefening en Ontmoetingen. IVV dankt Interfolklore en in het bijzonder zijn voorzitter Piet Walravens voor 40 jaar werking en het vertrouwen. De overgedragen financiële middelen zullen IVV verder in staat stellen om zijn missie te vervullen. Die is voornamelijk gericht op kennisontwikkeling en kennisoverdracht over Vlaamse volksdansen met bijhorende muziek, vendelspel en streekdrachten. Archiefwerking en interactieve communicatie maken tevens deel uit van deze opdracht.

Actieve beoefenaars van volkskunst beleven een moeilijke periode. Helaas hebben wij de voorbije twee jaar weer kennis genomen van groepen die hun actieve werking stopzetten. Voortschrijdende leeftijd en gebrek aan aflossing door jongere leden bedreigen de continuïteit. IVV verkent de mogelijkheden van verregaande samenwerking met alle spelers op het veld, rekening houdend met de eigenheid van organisaties en volkskunstgroepen.

In een volgend nummer van 'Volkskunst' wijden we een uitgebreide bijdrage aan Interfolklore.

Gert Laekeman

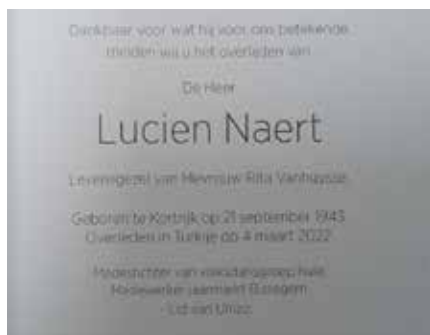

SPROKKELINGEN

Overlijden Lucien Naert

Net voor het finaliseren van deze Volkskunst bereikte ons het bericht dat Lucien Naert, medestichter van Volksdansgroep Nele uit Bissegem, is overleden.

IVV wenst de familie veel sterkte bij dit plotse heengaan.

In Memoriam Rob Meersman

Op 16 februari jongstleden overleed Rob (Robert) Meersman. Rob werd geboren in 1938 en is de echtgenoot van Lea Vermeersch. Hij had een warm hart voor volkskunst in de meest brede zin van het woord. Rob was een beminnelijke man en was geregeld te gast en betrokken bij diverse feestelijke aangelegenheden en cursussen in de volksdansenwereld. Toen Robs' leeftijd wat zwaarder begon te wegen moest Lea er alleen op uit, zoals tijdens het kledijforum 'Van Schilderij tot Kledij' op 30 november 2019. Rob en Lea zijn trouwe abonnees van 'Volkskunst'. Zij participeerden aan het wel en wee van organisaties zoals het Verbond voor Vlaamse Volkskunst (VVK), de Vlaamse Volkskunstgemeenschap (VVG), de Vlaamse Volkskunstbeweging (VVKB) en de Europeade.

Rob blijft verder leven in dankbare herinnering bij al wie hem mocht kennen en waarderen. Langs deze weg betuigen wij aan Lea, de kinderen en de kleinkinderen ons oprecht medeleven.

Gert Laekeman, voorzitter IVV

Uitvaartzorg De Lelie - Tel. 03 434 33 32

Wat onze ogen niet meer zien, blijft ons hart voelen.

Liefdevol nemen wij afscheid van

ROBERT MEERSMAN

‘ROB’

echtgenoot van Leona Vermeersch

Geboren te Kapellen op 23 oktober 1938 en
overleden in WZC Zonnewende te Kapellen op 16 februari 2022.

U bent vriendelijk uitgenodigd om samen met ons afscheid te nemen van Rob in Salons De Groene Jager, Bredabaan 889 te Brasschaat op **donderdag 24 februari 2022 om 10 uur**.
Samenkomst vanaf 9.45 uur.

Aansluitend zullen we zijn as uitstrooien op de begraafplaats van Kapellen - Centrum, gelegen aan de Heidestraat.

U kan Rob een laatste groet brengen op dinsdag 22 februari 2022 tussen 18 en 18.30 uur in rouwcentrum De Lelie, Bredabaan 408 te Brasschaat.

Delen in dit verlies:

Lea Vermeersch

zijn echtgenote

Bruno en Gerti Meersman - Jansen

Marijke Meersman en Bernt Lefebvre

Els Meersman en Yorick Van Schandevijl

Johan en Krista Meersman - Swinnen

Mathias Meersman en Amélie Van Isacker

Michiel Meersman

Geert en Tania Meersman - Van Trichtveldt

Niels Meersman

Dorien Meersman en Tim Valkeneers

Luk Meersman

zijn kinderen en kleinkinderen

Speciale dank aan het verzorgend personeel van WZC Zonnewende voor alle liefdevolle zorgen.

Rouwadres: Familie Meersman-Vermeersch
p.a. Uitvaartzorg De Lelie, Bredabaan 408, 2930 Brasschaat
Online condoleren: www.uitvaartzorg-delelie.be

Het einde van Dree Peremans (1949 - 2022)

Op vrijdag 25 februari jongstleden overleed totaal onverwacht Dree Peremans, een monument in de radiogeschiedenis. Dree had een warm hart voor volksmuziek. Hij bracht dit genre via spraakmakende programma's op de radio. Dat was niet steeds naar de zin van het beleid. De 'prime time' werd niet voor zijn bijdragen opgehouden. Wel de late avonduren. Maar het loonde telkens de moeite om de slaap nog wat uit te stellen en met Dree mee te reizen - in gedachten - naar Patagonië en het einde van de wereld.

Het was niet in Patagonië dat Dree zijn liefde voor volksmuziek ontwikkelde. Wel in Brabant, meer bepaald bij de volksmuziekgroep de Vlier (zie ook het interview met Hubert Boone in dit nummer). Dree mocht 33 jaar lang radio maken met programma's zoals: 'Kramiek', 'het Vermoeden' (middagmagazine), en 'de Groote Boodschap' (folk programma). Meest bekend is zijn programma 'het Einde van de Wereld' dat 11 seizoenen lang te horen was op zondagavond. Verhalen, sprookjes en muziek uit de wereld kwamen in dat programma aan bod. Tekst en muziek vloeiden in elkaar over, met op de achtergrond vaak gezang van vogels. Alle ingrediënten waren aanwezig om in gedachten een radioreis in tijd en ruimte te maken. Patagonië, dat onmetelijk stuk land in het zuiden van Argentinië, speelde hierbij een thematische rol. Dree Peremans is auteur van 11 boeken. Hij zette zijn schouders onder de Ijslandsuite, waarin de fine fleur van Vlaamse volksmuzikanten aan bod kwam en waarmee hij overal in Vlaanderen optrad. Dree Peremans was de producer van folkgroep Kadril, van Dirk Van Esbroeck en van Wannes Van de Velde. Van die laatste bracht hij een liedboek uit, een turf 600 pagina's dik.

Dree Peremans [Bron: VRT nieuws].

Volksmuziek komt eerder toevallig aan bod op onze radiozenders. We hebben meer kans op RTBF om volksmuziek te beluisteren ('*le monde est un village*') dan op de VRT-kanalen. Dree beschouwde rockmuziek als 'gebakken lucht'. Hij ging tegen de commerciële stroom in. Hij trok wellicht niet steeds het grote publiek met zijn uitzendingen, maar hij schreef wel radiogeschiedenis. Bedankt Dree, je leeft voort in onze dankbare herinnering en ook op de folk-vloer.

Gert Laekeman,
Voorzitter IVV

Voor meer informatie over Dree Peremans zie:

- <https://www.vrt.be/vrtnws/nl/2022/02/26/radiomaker-dree-peremans-72-overleden-bekend-van-het-einde/>
- https://wannesvandevelde.be/MEDIA-ASSETS/PERSBERICHT_In_Memoriam_Dree%20Peremans_samenstelling_Elke%20Vandersypen.pdf

ADVERTENTIE

Zonder drank, genen klank!

Halveer de calorieën, verdubbel het plezier,

met STEPA-bier!

Suikervrij en toch lekker, met Stevia!

Limonades zonder calorieën

12 % korting voor alle volksmuzikanten!

Af te halen in 't Fabriekske, Fabriekstraat 100 te Aarschot

Vooraf afspreken op 016-404049 of info@stepa.be

Vanaf 20 bakken gratis thuisbezorging

Stepaja bvba, Parkbosstraat 3, 3001 Heverlee

www.stepa.be

VOLKSDANS

De Kegelaar van Oostham

Inleiding: de Kegelaar van Oostham, een curieuze dans

In Volkskunst 2021, jaargang 45 nr. 3 schreven we over het werk 'Dances of Belgium' uitgegeven in 1953 onder de auspiciën van de Royal Academy of Dancing and the Ling Physical Education Association in London [1]. Het boekje maakt deel uit van een reeks waarin dansen in diverse landen worden doorgelicht. In zijn hoofdstuk over dansen in Vlaanderen beschrijft Henri Jamar een 'Kegelaar' gesitueerd in Oostham.

Henri Jamar is met zijn bijdrage in Dances of Belgium niet aan zijn proefstuk toe. Het boek 'Limburg', uitgegeven onder de auspiciën van het Provinciaal Bestuur der Provincie Limburg in 1953, met een woord vooraf door Zijne Excellentie Dr. L. Roppe, toenmalig Gouverneur van Limburg, bevat een interessant hoofdstuk over Limburgse Folklore, geschreven door Jamar [2]. Hij beschrijft het historisch isolement van de Limburgers, waarin pas vanaf de 19de eeuw verandering kwam. Devotie en bijgeloof, gebruiken van de wieg tot het graf, jaarkrans, betekenis van plaatselijke heiligen en volksvermaken komen aan bod. Eigenaardig genoeg schrijft Jamar niets over dans en muziek. Dat wordt goedge maakt in 'Dances of Belgium'. De Kegelaar van Oostham is een curieuze dans. Hubert Boone vermeldt de dans in zijn boek 'Dansmelodieën uit de Vlaamse volksmuziektraditie' [3]. Op p.60 van dit boek lezen we: ... *In zijn bijdrage over Belgische volksdans geeft Henri Jamar de melodie en de dansuitvoering van een kegelaar die hij in de Limburgse Kempen noteerde (vermoedelijk Oostham) ...* [einde citaat]. Hubert drukt de dansmelodie niet af, maar we vinden ze wel in 'Dances of Belgium'. De Franstalige notatie van de dans werd in het Engels vertaald (vermoedelijk onder invloed van Roger Pinon). Pinon was professioneel bezig met opzoeken en professor aan de universiteiten van Bloomington (Indiana), Philadelphia (Pennsylvania) en Université Laval in Québec. Hij gooide een groter gewicht in de schaal dan Henri Jamar, een onderwijzer die zich in Vlaanderen (Limburg) verdienstelijk maakte met opzoeken. Het boek 'Dances of Belgium' bevat trouwens beschrijvingen van heel wat dansen uit Wallonië.

Feit is dat we met een dansvorm te maken hebben, waarin het danspatroon zich beperkt tot het uitvoeren van acht-figuren met telkens één danser die het initiatief neemt. Eigenaardig genoeg staat het meisje links van haar jongen. We zien dat nog wel eens in bepaalde sequenties van Engelse 'long row' dansen die in kolonne worden gedanst en waarbij danspartners vlot wisselen. Net zoals in de Kegelaar van Diest kan de dans een hele tijd duren, wanneer we alle dansers aan bod willen laten komen. Het uitvoeren blijft in ieder geval eenvoudig. Ook de muziek is toegankelijk. Een korte muzikale uitvoering van één sequentie is te beluisteren op de IVV-website.

Het danspatroon komt ook terug in andere Europese landen. La Boulangère is een gemeenschapsdans uit Roussillon (Frans Catalonië). Hier wordt de dans uitgevoerd door 4 of 6 Pn (bij 6 Pn wordt de B-melodie extra

Muziekpartituur van la Boulangère [4]

gespeeld). Op de A-muziek wordt in kring richting met de zon gedanst, met huppelstappen (zoals in de Trawantel). De beweging tijdens de B-muziek gebeurt in huppelpas en is identiek aan deze van de Kegelaar van Oostham: partners van paar 1 inhaken en naar het midden dansen, vervolgens jongen 1 links inhaken met het eerste contrameisje, nadien jongen 1 terug rechts inhaken met zijn partner, dan weer met het volgende contrameisje, enzovoort. Eens paar 1 terug op zijn plaats, wordt de volledige dans hernomen, maar is het de beurt aan paar 2 om de beweging tijdens de B-muziek in te zetten.

Met de Kegelaar van Oostham publiceren we een dans die we mogen beschouwen als voldoende eenvoudig om als gemeenschapsdans gedanst te worden. Alvast veel dansgenot!

Bronnen

[1] Pinon R, Jamar H. Dances of Belgium. Max Parrish & Company, London 1953.

[2] Provinciaal Bestuur Provincie Limburg. Limburg. Elsevier, Brussel 1953.

[3] Boone H. Dansmelodieën uit de Vlaamse volksmuziektraditie. Uitgeverij Peeters, Leuven 2010.

[4] Ooye J. Persoonlijk archief.

Werkten mee aan de realisatie van deze publicatie

In alfabetische volgorde: Stefaan Haesen, Dirk Janssens, Gert Laekeman, Lisette Luyckx (gastmedewerker), Johnny Ooye (gastmedewerker).

Kegelaar van Oostham

Traditioneel

Voorspel + [5 x A]

♩ = 110

Voorspel

The musical notation is written on three staves in 6/8 time. The first staff is labeled 'Voorspel' and contains measures 1 through 9. The second staff contains measures 10 through 15. The third staff contains measures 16 and 17, with a repeat sign and first/second endings. The tempo is marked as ♩ = 110.

De Kegelaar van Oostham

Gemeenschapsdans

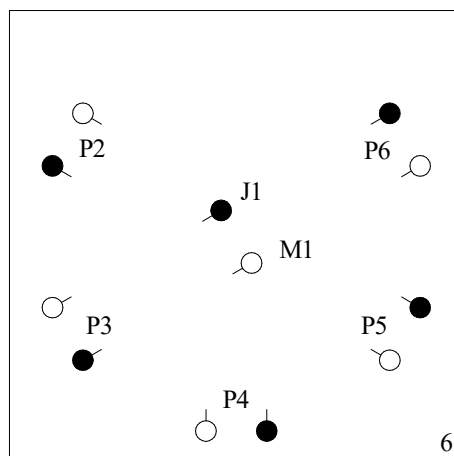
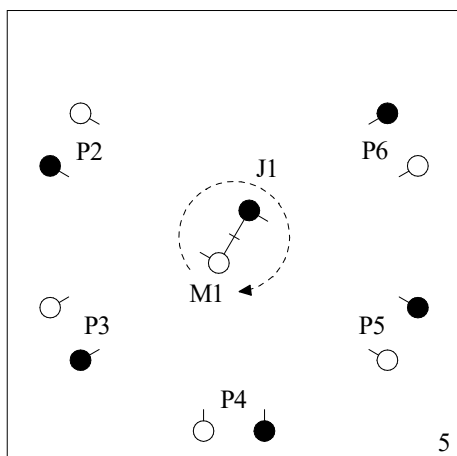
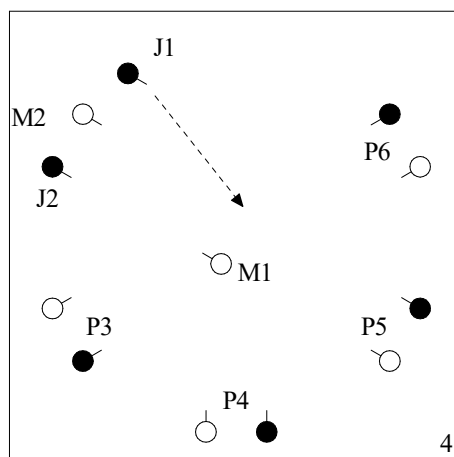
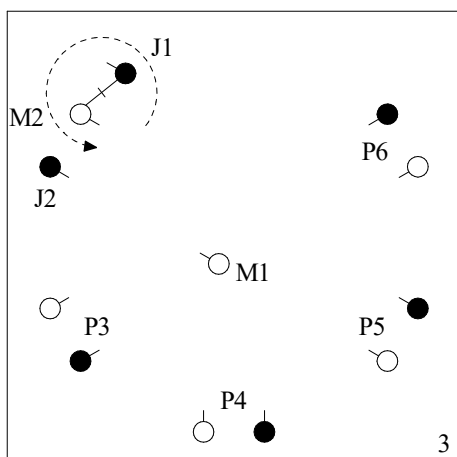
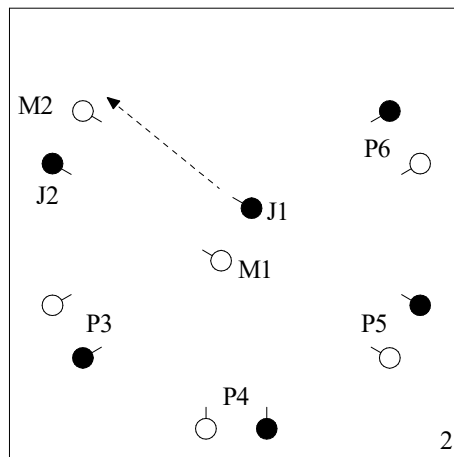
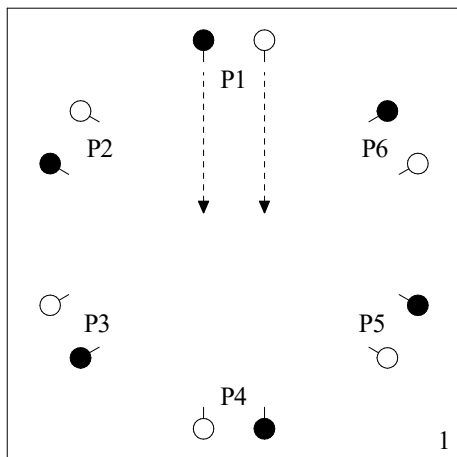
Dans voor zes paren ⁽¹⁾

Oorsprong	Notering uit 1953 door Henri Jamar in "Dances of Belgium". In oorsprong een Franse uitgave, nadien vertaald naar het Engels.
Muziek	Traditioneel Voorspel + [5 x A]
Danspassen	Gaanpas, polkapas, tweesprong.
Opstelling	Zes paren in een frontcirkel, genummerd tegen de dansrichting. Hierbij staan de meisjes aan de linkerkant van hun partner. Partners los naast elkaar. Handen in de heupen.

Voorspel: 4 maten

A1	1-4	P1 met 4 polkapassen voorwaarts naar het midden van de cirkel (1). Deze Prs nemen de gesloten-heup-schouder-houding aan.
	5-8	P1 met 4 polkapassen ter plaatse samen rond rmdz. Prs houding lossen en front naar P2 eindigen (2).
	9-10	- J1 met 4 gaanpassen tot voor M2 (2). - M1 ter plaatse 2 tweesprongen.
	11-12	- Deze contraPrs (J1 en M2) links inhaken, met 4 gaanpassen éénmaal rond rtdz en vervolgens houding lossen (3). - M1 ter plaatse 2 tweesprongen.
	13-14	- J1 met 4 gaanpassen naar zijn PrM toe (4). - M1 ter plaatse 2 tweesprongen.
	15-16	Prs/P1 rechts inhaken en met 4 gaanpassen éénmaal rond rmdz (5). Houding lossen en front naar P3 eindigen (6). <i>J1 voerde op maten A1 9-16 een "acht-figuur" uit met zijn PrM en M2. Op dezelfde wijze herhaalt J1 telkens deze "acht-figuur" met zijn PrM en elk M van de overige Pn in de frontcirkel. Dansers die niet actief betrokken worden in de "acht-figuur" staan altijd stil.</i>
A2	1-2	- J1 met 4 gaanpassen tot voor M3. - M1 ter plaatse 2 tweesprongen.
	3-4	- Deze contraPrs (J1 en M3) links inhaken, met 4 gaanpassen éénmaal rond rtdz en vervolgens houding lossen. - M1 ter plaatse 2 tweesprongen.
	5-8	<i>Herhaling van A1 13-16.</i>
	9-16	<i>Herhaling van A1 9-16, maar J1 danst de figuur met M4 en zijn PrM.</i>
A3	1-8	<i>Herhaling van A1 9-16, maar J1 danst de figuur met M5 en zijn PrM.</i>
	9-16	<i>Herhaling van A1 9-16, maar J1 danst de figuur met M6 en zijn PrM.</i> P1 neemt de open-danshouding aan.
A4	1-4	P1 met 4 polkapassen voorwaarts, terug naar hun plaats in de cirkel. Deze Prs nemen vervolgens de gesloten-heup-schouder-houding aan.
	5-16	P1 met 4 polkapassen ter plaatse samen rond rmdz. Allen nemen de beginopstelling aan. De volledig dans kan herhaald worden, telkens met inzet door de volgende J in de cirkel. Nadien kan de dans herbeginnen met de Ms die, ieder om beurt de, achtfiguur dansen met elke J.
Slot		
A5	1-16	Alle Pn nemen de gesloten-heup-schouderhouding aan. Terwijl de muziek versnelt dansen alle Pn polka rond.

(1) Deze dans kan ook door meer paren worden gedanst. Dan wordt de muziek extra gespeeld.

VLAAMS DANSARCHIEF - DA

Leden: Gert Laekeman (voorzitter), Koenraad Augustyniak, Hugo Bulterijst, Machteld Van den Bossche en Gudrun Van Eynde.

Contact: wgDA@instituutvlaamsevolkskunst.be

Activiteiten: verzamelen, archiveren en noteren van volksdansen, inrichten van cursussen, publicaties

Vergaderingen: driemaandelijks

COMMUNICATIE

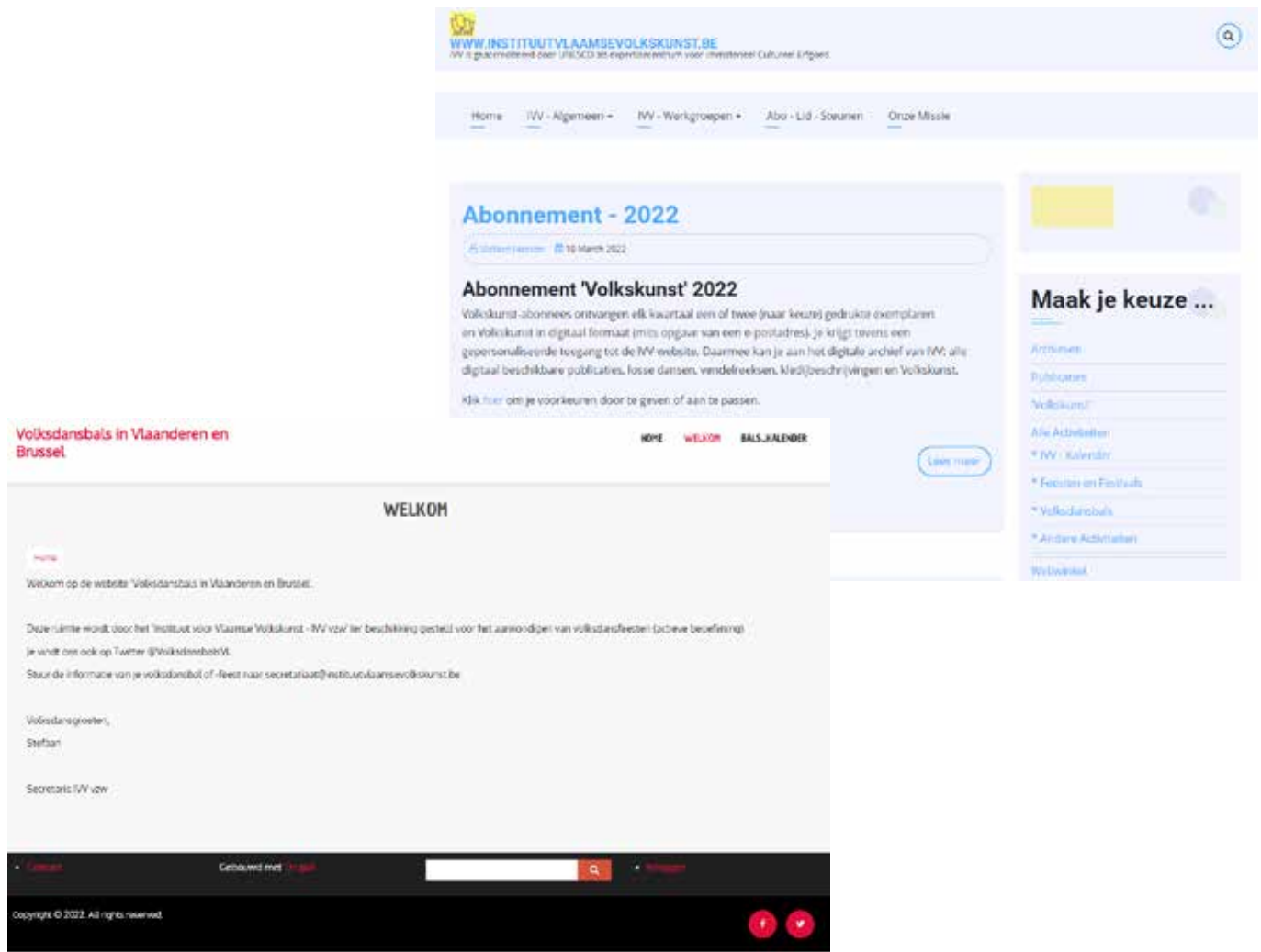
Vernieuwde IVV webstek

Sinds het begin van dit jaar steken de webstek van IVV en ook volksdansbals.vlaanderen in een nieuw jasje.

De inhoud is nog steeds dezelfde, de opmaak en functionaliteit ondergingen een gedaantewisseling. Ben je op zoek naar iets en kan je het niet vinden met de zoek-opdracht, stuur dan gerust je vraag naar het secretariaat. Ook nuttige info kan je daar bezorgen. Wil je meehelpen aan het verder uitbouwen en bijwerken van dit kanaal, neem dan zeker contact op, want alle hulp is welkom!

Hier en daar zal er nog wel een afbeelding ontbreken of een link niet werken. Laat het dan gerust weten. De website telt meer dan 600 pagina's, dat is een heleboel om bij te werken.

Stefaan

WERKGROEP COMMUNICATIE - CM

Leden: Stefaan Haesen (voorzitter), Johan Lambrechts en Gert Laekeman

Contact: wgCM@instituutvlaamsevolkskunst.be

Activiteiten: tijdschrift Volkskunst, huisstijl, folders, affiches, opmaak publicaties, webstek, webwinkel

Vergaderingen: driemaandelijks

VENDELEN

Cursussen

Kennismakingscursus Vendelzwaaien 2022

Zondag 16 december 2022 - Leuven

Op zondag 16 december trekken we naar Leuven voor een nieuwe editie van de Kennismakingscursus. Tijdens deze cursusnamiddag krijg je de basisbewegingen van het vendelzwaaien aangeleerd. Je gaat naar huis met elementaire kennis en twee reeksen die je helemaal kan uitvoeren.

Vendeliersverbroedering

De grote sporthal in Herentals ligt al vast voor de volgende jaren. De verbroedering gaat dus telkens door op de laatste zondag van november. Vendeliers noteren deze datums alvast in hun agenda.

Zondag 27 november 2022 - Herentals

Zondag 26 november 2023 - Herentals

Zondag 24 november 2024 - Herentals

Zondag 30 november 2025 - Herentals

Cursus Vendelmonitor 2022-2023

De monitoren cursus werd nog een jaartje uitgesteld. De drie cursusdagen zullen worden ingepland in het najaar van 2022 en het voorjaar van 2023. Interesse? Neem dan contact op met ondergetekende.

Open Cursusdag Vendelen 2023

Zondag 5 maart 2023 (onder voorbehoud)

Samenwerking

Alle cursussen zijn een samenwerking tussen

- Vlaams Vendelarchief - werkgroep van het Instituut voor Vlaamse Volkskunst
- vendelen.net - Onafhankelijk platform ter promotie van het vendelzwaaien
- VVKB - Vlaamse Volkskunst Beweging

Tot binnenkort !

Stefaan Haesen

VLAAMS VENDELARCHIEF - VA

Leden: Herman Oyen, Philip Bogman en Stefaan Haesen (secretaris)

Contact: wgVA@instituutvlaamsevolkskunst.be

Activiteiten: verzamelen, archiveren en noteren van vendelreeksen, inrichten van cursussen, publicaties

Vergaderingen: maandelijks

STREEKDRACHTEN

Mode en streekdracht bij de mannen in de fusie Kortenbergen en omgeving of ... aspecten van het alledaagse leven in Midden-Brabant

Dr. Hist. Henri Vannoppen

1. Mode en streekdracht, stad en platteland, rijk en minder begoed

De Cultuur-Historische Vereniging van Erps-Kwerps, één van de 5 pijlers van het Erfgoedhuis Kortenbergen, bestaat in 2021 50 jaar en werd dan ook koninklijk. Ze organiseerde op 12 en 13 februari 1972 de expo 'Oude Brabantse Klederdrachten' op de Cultuurzolder te Erps-Kwerps. Na 50 jaar proberen we een algemeen overzicht te geven van mode en streekdracht in de fusiegemeente Kortenbergen, waartoe Erps-Kwerps nu behoort, in het breed kader van Midden-Brabant. De mode was de kledij van de elite. De streekdracht was de mode van het platteland. S.J. Van der Molen sprak in Nederland van 'verzonken cultuurgood', A. Dauzat in Frankrijk sprak van 'un art à retardement'. Streekdracht is eenvoudigweg een mode, die 50 jaar te laat komt. De stadse mode bepaalt de kledij op het platteland. De marktstad was hierbij belangrijk. De rijken bepalen de mode, de minder gegoeden imiteren ze. In een periode van 50 jaar werd er heel wat verzameld rond streekdrachten met een aantal boeken en artikels als resultaat⁽¹⁾.

2. Hoofddeksele voor de man van 1500 tot 1800: de kaproen, de bontmuts, de driesteek en de tweesteek

In het midden van de 16de eeuw vinden we bij de mannenkledij de kaproen. Het is een kap die tot aan de schouders reikt en voor het gezicht een opening heeft. De kaproen werd dikwijls rond het hoofd gedrapeerd. De boer op de Lakenmarkt van 's Hertogenbosch in Noord-Brabant droeg een dergelijk hoofddeksele. Het schilderij 'De Lakenmarkt van 's Hertogenbosch' dateert van omstreeks 1530 en wordt bewaard in het Noord-Brabants Museum van 's Hertogenbosch. In de geschiedenis van het graafschap Vlaanderen krijgen we de Witte Kaproenen. Een kaproen is hier eigenlijk een kort schoudermanteltje met een kap, die men desgewenst over het hoofd trok. De kap kon bij snobs een erg lange punt krijgen.

De bontmuts als kledingstuk voor mannen kwam voor op het schilderij 'Bij de dorpsdokter' van David Teniers zowel op dat van 1636 als op dat van 1678, waar de dorpsdokter zelf een bontmuts draagt. 'De boer met een grote steengoedkruik' van David Teniers gaf een man met een blauwe muts met een veer en afgezet met bont. Teniers woonde op het kasteel Drij Torens te Perk, niet zover van Erps-Kwerps. De bontmuts wijst op de koude winters in de 17de eeuw. Ook de stroperijen zullen niet vreemd geweest zijn aan deze bontmutsen. Bont was reeds populair in de 15de eeuw o.a. als voering. Men gebruikte bont ook voor kragen en omgeslagen manchetten en mantelboorden. Duurdere soorten bont waren bunzing, wezel, otter en vos. Goedkopere soorten waren geveerde konijnen-, katten- en lamsvellen. In Heist-op-den-Berg was de zwarte ottermuts populair in 1875.

In de 18de en de 19de eeuw kregen we vooral de invloed van de Franse mode. Onder Lodewijk XV was de 'tricorné' of driesteek met drie hoeken bij de mannen populair. Peke Vanden Ghein, de organist van Sint-Pieter te Leuven (+1788) werd beschreven met zijn 'tricorné'. Een man uit Merksplas rond 1850 droeg nog een dergelijke hoed. De 'bicorne' of tweesteek was typisch voor de Franse mode rond Lodewijk XVI en werd vooral populair onder Napoleon I. Rond 1850 waren er nog mannen in de Kempen en in het Brusselse, die nog een driesteek of een tweesteek droegen. Het is een beeld dat ons doet denken aan het Ancien Régime. De 'suisse' in de kerken van Kortenbergen, Kwerps, Everbergen en Meerbeek droeg een tweesteek.

3. Hoofddeksele voor de man in de 19de eeuw: de slaapmuts en de faas

De slaapmuts of de kousenmuts als mannenkledij brengt ons naar de 1ste helft van de 19de eeuw. De slaapmuts vinden we op het platteland terug tussen 1810 en 1840. Jan-Baptist De Coster, de gids van Napoleon I bij de slag van Waterloo droeg in 1821 een slaapmuts en een blauwe kiel. De Engelsen, die ons land bezetten na de val van Napoleon I, constateerden dat heel wat inwoners een slaapmuts droegen. Kapitein Mercer zag de tuinier van het kasteel van Strijtem met de eeuwige 'Bonnet de nuit'. Pol De Mont schreef de roman 'Op mijn dorpke'. Het verhaal speelt zich af in Wambeek. De oude Kobe van Schuerbeek droeg in dat dorp 'een blauwe gestreepte kousenmuts en een netjes opgelapte 'baai' met een dubbele rij knopen. J.B. Madou schilderde de 'Luciferverkoper te Brussel' omstreeks 1825. Hij draagt een gestreepte slaapmuts.

De faas of de 'zijden muts' of het 'mutske met een klippeke' was het hoofddeksele voor de man in onze gemeente op het einde van de 19de eeuw. Dit hoofddeksele is waarschijnlijk afgeleid van de legerkepi of van de officiële uniformmuts van postbode of treinwachters. Smid Jan-Baptist Vanden Dries (1798-1893) uit Berg droeg rond 1880-1890 een zijden muts gecombineerd met een blauwe kiel. Petrus Joannes Kinot uit Erps droeg in 1897 de

Afbeelding 1.

Afbeelding 2.

Afbeelding 3.

blauwe kiel met de foulard en de zijden muts, in dit geval de hoge faas. Guillaume Servranckx ('Lemmeke') in Everberg en Petrus Anthoon ('Pie van Lemmes') in Veltem-Beisem droegen ook de hoge faas. In de Kempen spraken van de 'klak'. Hubert Verboomen beschreef de faas in Erps-Kwerps als volgt: "Op het hoofd droegen onze mannen de zijden muts of faas, zelfs nog nadat de fuik begint te verdwijnen. Men kocht ze meestal in Leuven of in Brussel waar op de Koolmarkt gekende winkels waren". Op de officiële foto van de gouden bruiloft van Frans Verboomen uit Erps, de vader van Hubert Verboomen, en van Petronella Penninckx, afkomstig uit Meerbeek, uit 1927 vinden we Frans in een eerder modern kostuum met platte col en 'plastron' (das), maar met de hoge faas. Zijn echtgenote 'Nel' droeg kap en neusdoek. 'De kap was overdadig met kunstbloemen versierd. Niet alleen landbouwers droegen de faas in Kwerps, ook smid Petrus Godts ('Peeroemes') in Kwerps werd aldus in 1900 gefotografeerd. Jozef Weyns maakte een prachtige foto van Karel Van den Broeck (1862-1947) uit Heist-op-den-Berg, waarbij deze de hoge faas droeg. Mijn overgrootvader Petrus Anthoon 'Pie van Lemmes' in Beisem droeg nog een 'zaa klak' en een 'foik', dus de zijden muts met klip en de blauwe kiel.

Naast de hoge faas werd ook de hoge zijden of de buishoed gedragen door de notabelen van het dorp.

4. De wambuis en de kamezool als ondervesten voor de man

De wambuis of de buis in de 16de eeuw was een ondervest voor de man. Het was een soort borstrok. Op het retabel van Korbeek-Dijle in Vlaams-Brabant staan de boeren met een korte en andere met een langere wambuis. Pieter Brueghel de Oude vertoont zowel korte wambuizen bijvoorbeeld op 'De Boerendans', als lange wambuizen b.v. de papdrager op het 'Bruilofsmaal'. In de 17de eeuw werd de wambuis vervangen door de hemdrok of de borstrok of de kamizool of de boezeroen. Het is een ondervest uit een dikke roodbruine of blauwe wollen stof. De rode baaien ondervest was typisch voor het platteland. Vermoedelijk stamde deze vest uit de kledij van de Napoleontische soldaten. Rond 1870 droegen de boeren uit Erps-Kwerps een kamizool onder hun kiel. Rond 1900 werd de kamizool vervangen door de mouwloze gilet.

5. De kiel of de blauwe fuik voor de man, het symbool van de Revolutie van 1830

De kiel of de fuik als kledingstuk voor de man is bekender. In 1789 is er een vermelding van witte kielen in Halle. De oudste afbeelding van de blauwe kiel is van 1812. De kiel is een los over het bovenlichaam hangend, gesloten kledingstuk. Men had korte en lange kielen. Witte kielen bestonden uit grijs niet-gekleurd lijnwaad. In 1796 vluchtte Guillaume Van de Sande uit Oud-Heverlee. Hij droeg een 'blauwen keyl'. Soms werd ook het woord 'overrock' gebruikt. In 1830 was de kiel algemeen in de mode. De Nederlanders noemden Leopold I, de eerste koning der Belgen, spottend 'de koning van de blauwkielen'. Gustaaf Wappers schilderde 'Moment tijdens de Belgische Omwenteling voor het stadhuis van Brussel (september 1830)'. Naast de blauwe kielen zien we ook opstandelingen met lange witte kielen. 'Tuissers' of veekooplieden droegen lange kielen. Hendrik Conscience schreef het boek 'De Plaag der Dorpen' over de jeneverplaag. Het boek speelt zich af in het Hageland. Dujardin maakte hiervoor de tekeningen. Hij gaf duidelijk het generatieverschil in de kledij weer. Vader Torfs doet de 'tromblon' op het hoofd, de rode baaien ondervest met een dubbele rij knopen met daarboven de 'kazak' en de kniebroek. Zoon Torfs droeg de faas, de blauwe kiel en de lange broek.

In Erps droeg men fuiken uit sermelijns lijnwaad of blauw lijnwaad van Sart-Moulin. De gebroeders Demannet te Sart-Moulin onder Braine l'Alleud produceerden sermelijns lijnwaad zowel voor fuiken als voor blauwe voorschoten. In Meerbeek was de 'fuik' vrij lang populair. Joseph Reniers uit Meerbeek werd rond 1900 zo nog gefotografeerd. Henri Moens ('Ri van Wevers'), de vader van 'Marie Bloike' (Marie Moens, echtgenote Frans Jacobs) was de laatste die nog een fuik droeg in Meerbeek. Hubert Verboomen vertelde ons dat rond 1880 op de buiten door schier al het

mansvolk een 'fuik' gedragen wed, zelfs door 'pachters' (hereboeren) en pachterszonen, zowel in Erps-Kwerps als in Meerbeek. Mijn overgrootvader 'Sus Crap' (Franciscus Vannoppen) in Schoonaarde-Erps droeg rond 1900 nog de 'foik' als hij op zijn 's zondags was en ook het 'mutske met een klippeke'.

In de steden zoals Tienen en algemeen in het Hageland zag men ook 'hottiers' of hotdragers, die boven hun kiel een 'hot' of een rugmand op de rug droegen, waarin ze eieren of 'kiekens' droegen om die in de stad te gaan verkopen⁽²⁾. In de omgeving van Leuven zag men ook 'kalverpeggers' of 'meutteslijpers' (kalverkooplieden) en 'varkenspeggers' of varkenskooplui met de blauwe kiel⁽³⁾.

Bij de feestdagen droeg de boer een witte stijve boord met een kunstige strik rond de hals of met een foulard. Bij de 'fuik' paste een gestreepte broek.

6. Kledijdiefstal te Everberg in 1867: een hoogblauwe kiel gestolen

Op maandag 11 november 1867 om 1u 45 in de namiddag kreeg burgemeester Jan Frans Vrebos het bezoek van Clara Amelia Abeloos, 22 jaar oud. Ze woonde bij haar moeder Sophia Boon, die tapster in Everberg was. Ze hield dus een herberg. Clara Amelia Abeloos zag van aan de voordeur van de 'bascour' een persoon uit de stal komen met een zak met 'dingen' waaronder verscheidene kledingstukken. Ze achtervolgde met haast deze persoon een 80tal meter, ze greep hem dan bij de kraag en ze rukte de zak met 'dingen' uit zijn hand. Ze zei hem dat ze hem wel kende: Joseph Landeloos, 30 jaar, geboortig van Vossem, woning onbekend. Landeloos zei dat hij een klacht zou indienen bij de garde en nam de vlucht. Clara Abeloos heeft de zak in huis gebracht en getoond aan de volgende personen:

- Lambert-Joseph Verstappen, houtzager, 34 jaar, en zijn vrouw Ludovica Caubergs. Ze woonden in Leuven in de Parkstraat nr. 46.
- Francis Vanderseyen, landbouwer, 26 jaar. Deze woonde in Heverlee in den Ouden Bareel ('Tervuurse Kassei')
- Jacobus Ryckmans, 60 jaar. Hij woonde te Everberg in het dorp.

De 4 getuigen zagen wat in de zak ('traversin' of overtreksel) stak:

- twee laken mantels ('clochen') geschat op 100 fr.
- een stoffen kleed 40 fr.
- een kiel (hoogblauw) 8 fr.

Daarna was Clara Abeloos op de zolder gaan zien of er nog geen andere klederen gestolen waren.

Ze vond dat de volgende klederen weg waren:

- een rood bay slaaplif 10 fr.
- een kiel 11,50 fr.
- een ondervest 7 fr.
- 2 half hemden 3 fr.
- 2 crawatten 3 fr.

Joseph Landeloos was langs de bascour in de stal gegaan, die gesloten was. Vandaar kroop hij op het 'verkenskot', dan op de schelft en verder door op de zolder, waar de klederen zich bevonden. Met geweld heeft hij de 'kleerschapprey' open gebroken. Daar stond ook een kist met klederen. Hij heeft de klederen eruit gehaald.

Clara Abeloos en de 4 getuigen uit de herberg verschenen bij de burgemeester, die een P.V. (Pro Justitia) opstelde en dit doorstuurde naar de Procureur des Konings te Leuven⁽⁴⁾.

Afbeelding 4.

Afbeelding 5.

Afbeelding 6.

Afbeelding 7.

7. De kazak of het verhaal waarom de inwoners van Erps 'Kazakken' genoemd werden in de 19de eeuw

De jas of de paltrok werd omstreeks 1500 door de man boven de wambuis gedragen. Het was een soort bovenkleed, een soort jas. De paltrok had een aansluitend lijfje en een afzonderlijk aangezette geplooidde schoot. Rond de paltrok werd de gordel gedragen. Bij Teniers vinden we ook langere en kortere jassen. De lange jas noemde men in de 18 de eeuw de 'rok' of de kazak'. In 1785 droeg Petrus Peeters uit Boortmeerbeek een 'groenen laecken casacq'. De zwarte lakense jas of 'redingote' bleef in de 19 de eeuw in de mode als de zondagse dracht. De inwoners van Asse en Erps noemde men 'Kazakken'. Een 'kazak' was in Erps gewoon een 'pardessus'. Erpsenaren hadden de toenaam van kazakken omdat velen naar Brussel gingen wonen en daar jassen van lakenstof droegen. Wanneer ze afkwamen naar de kermis van Erps, riepen de Kwerpsenaren, die nog een fuik droegen: "Zie de kazakken komen af". De 'kazak' werd ook wel eens 'processiefrak' genoemd. Men kende ook de slipjas of de 'pitteleer'. Meester Van Meerbeeck, de Meerbeekse hoofdonderwijzer droeg een pitteleer op zondag. In Erps-Kwerps sprak men een over 'pit'. Pitteleer was afgeleid van 'pet-en-l'air', het Frans voor billentikkertje. 'Pet-en l'air' gaat terug op péter, 'een wind laten'. Spottenderwijze sprak men ook van een 'zwaluwstaart' of van een 'billenkletser'⁽⁵⁾.

Oudere boeren droegen de badfries. Het was een overjas van dikke wollen stof: baai of fries. Men zag nog dikwijls zulke boeren in de Kaarskensprocessie van Scherpenheuvel.

De lange winterjas werd 'pardessus' genoemd. In de 20ste eeuw ontwikkelde zich ook het vest of het colbertje.

8. De kniebroek veracht door de Franse 'Sansculottes'

J.B. Madou gaf rond 1825 het boerenechtpaar te Brussel weer. De man droeg een kniebroek of een 'culotte'. De dansgroep De Gelmel uit Schoten reconstrueerde zijn kledij aan de hand van deze prent van J.B. Madou. J.B. Madou (1796-1877) gaf de Midden-Brabantse mannenkledij weer op zijn doeken 'De dorpspolitici' en 'De kaartlegster'. De driesteek, de 'culotte' of korte broek, de jas gelijkend op een rok, de laarzen en de schoenen met gespen kwamen hier duidelijk aan bod. De culotte was het symbool van het Ancien Régime. Veel moderner waren dan ook de Sansculottes of de Franse soldaten, die een lange broek of een 'pantalon' droegen. De lange broek was het symbool van het Nieuwe Regime. J.B. Madou schilderde de Koekenverkoper rond 1825 met een kniebroek en de Leerlingen-koperbewerders met een lange broek. In de 19 de eeuw droegen oudere boeren nog lang de kniebroek. Men had in de 19 de eeuw demitten broeken en geribd fluwelen broeken. Geribd fluweel werd in de Antwerpse Kempen Turks leder genoemd, in Vlaams-Brabant 'fleur'. Officieel sprak men van Manchesterbroeken, in Erps-Kwerps van 'floerenbroeken'. Ze werden rond 1980 in de winterperiode nog verkocht op de donderdagmarkt te Kortenberg.

9. Het gaffeltje als statussymbool voor de herenboer

Het gaffeltje was het eerste statussymbool van de 'pachter'. Een 'Pachter' is in Midden-Brabant een herenboer. Hij kan zowel eigenaar als huurder van een groot pachthof zijn. Henri Pauwels gaf duidelijk de statusfunctie weer: "Het gaffelken was in 't dorp een zinnebeeld van voornaamheid en gezag voor de burgemeester en de pachters. Alleen de bol, die als handvat dienst deed gaf het verschil: bij de 'goei' burgers was hij in zilver". Dat is een getuigenis uit West-Brabant.

In Erps-Kwerps vonden we dergelijke gaffeltjes op de hoeve Emiel Peeters in de Engerstraat en in de hoeve Michiels ('Suske Smets') in de Peperstraat. Het gaffeltje was ook in het dorp van Erps het symbool van voornaamheid en gezag. Het gaffeltje van Emiel Peeters zagen we bij zijn dochter Josephine Goos-Peeters in de Engerstraat. Het gaffeltje bestond uit een 84 cm lange stok, het gaffeltje met een stuk van 14,5 cm ijzerwerk en een voorstuk van 3,5 cm. De gaffelopening was 8 cm lang en 5 cm breed. Volgens Josephine Goos-Peeters diende het gaffeltje ook om knechten aan te porren wat harder te werken. Ook de kleine vuiltjes raapte de herenboer ermee op tijdens

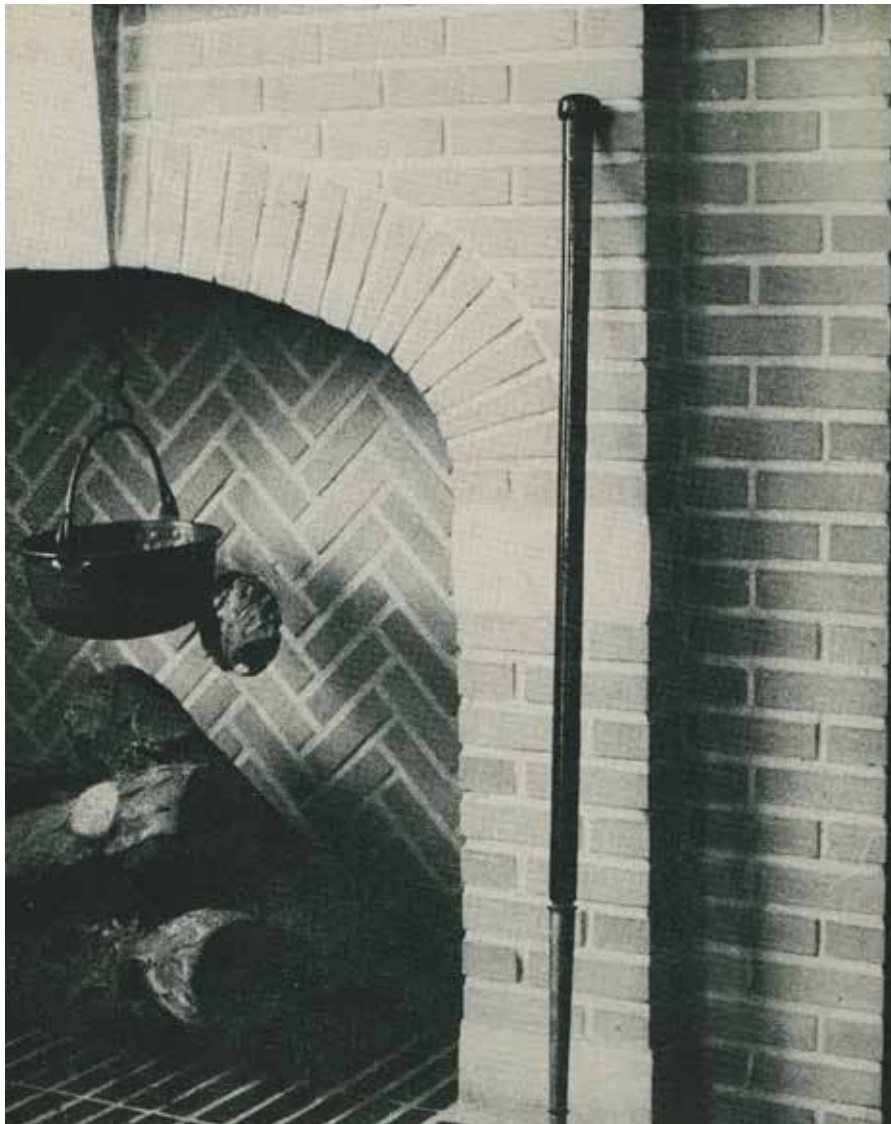
zijn zondagse wandeling door de velden. Een dergelijk gaffeltje vonden we ook in 1974 bij Theodoor Michiels in de Peperstraat te Erps.

Een oude West-Vlaamse foto stelt 'Pitje en Mitje' in het dorp Schore bij Nieuwpoort voor rond 1880. Ze huurden een pachthof in Schore van een Brugse familie van grondeigenaars. De man heeft een lange gaffel in de hand. Is het hier een statussymbool? Ik zou eerder denken een functioneel voorwerp, want de stok is vrij lang. De fotograaf wil wel benadrukken dat de man een landbouwer is. Er is ook de 'facteursgaffel'. De 'facteur' of 'den boy' is de postbode. Oorspronkelijk droeg de postbode een sabel zoals een officier. Er kwam verandering in 1852. Het Ministerieel Besluit van 13 mei 1852 van Minister van openbare werken Van Hoorebeke bepaalde dat de postbode voortaan 'une canne munie d'une fourche à deux dents' moest dragen en daarmee zitten we bij de facteursgaffels.

Deze facteursgaffel had verschillende functies:

- de ongewenste honden op afstand houden
- zware pakjes over de schouders dragen
- de functie van gaanstok

Dit gaffeltje was uit hard palmhout. Deken J.E. Davids van Tervuren, die uit Haren (Brussel) afkomstig was, gaf zijn herinneringen voor 1900 betreffende de 'facteur' weer als volgt: 'Voor alles wat de post betreft, moesten de Harenaren naar Haren-Noord ofwel kreeg Wannes de facteur een drinkgeld om de zaak klaar te spelen. Wannes 'den bui' of 'boy' kwam na zijn eerste 'tournee' in de fabrieken met zijn zware brievenbus over de schouder, zijn gaffelstok in de hand of onder de arm, afgezakt naar het dorp. Hij moest aan het gemeentehuis de brievenbus lichten, bracht de brieven ter bestemming en wist voor de bestemming wat nieuws op de briefkaarten stond. Ik heb nooit geweten, waarom onze facteur een gaffelstok meedroeg. Voor de boeren, die met de gaffelstok naar het veld trokken, wisten we, zo had men het ons wijs gemaakt, dat het was, om de padden over de haag te zetten, maar van 'den bui' daar hadden we, het raden naar". In Haren waren waarschijnlijk geen kwade honden. Ook de veldwachter gebruikte soms het gaffeltje om de honden op afstand te houden. James Thiriar beeldde de

Afbeelding 8.

landelijke postbode met een facteurgaffel uit. Het werd zelfs het onderwerp voor een postzegel. In 1901 werd de facteurgaffel afgeschaft en vervangen door een stok met een ijzeren pin. Eugeen Schots, postbode in Kortenberg, vertelde ons: "Als we te voet gingen hadden we een stok met een gaffeltje, later met een pin".

10. Distelschupje

Tot dezelfde statussymbolen behoren het distelschupje soms met initialen. De officiële naam was distelsteker. De akkers bevatten vroeger veel meer onkruid dan nu en distels moesten dan ook vernietigd worden. De distelsteker bestond uit een houten steel en een ijzeren afsteekmes. In West-Vlaanderen sprak men van een 'makke'. Zo vond men er één met het opschrift 'J. Jaxsens 1845'. Het verwees naar de eigenaar Joannes Jaxsens. Deze werd geboren te Zuilenkerke op 30 augustus 1803 en overleed te Meetkerke op 23 januari 1889. De eigenaar nam de 'makke' mee als hij 's zondags naar zijn landerijen trok om toezicht op het werk te houden. Hij droeg de makke ook als hij 's zondags naar zijn velden ging wandelen. Op het pachthof van Maurits Salens te Kwerps (Midden-Brabant) zagen we een stok met een klein schupje dat als statussymbool werd gebruikt i.p.v. het gaffeltje. Het was duidelijk een distelschupje. Maurits Salens vertelde ons: "De rijkere boeren in Kwerps staken daarmee distels uit het graan. Het gaf hun aanzien". In het Museum De Botermolen van Keerbergen vonden we zowel een eregaffeltje als een distelschupje. Het functionele voorwerp kreeg langzamerhand een symbolische waarde.

11. De klompen of 'blokken'

De boer en de boerin op het veld en in de stal, de werkmens in de fabriek, de slachter, de 'beenhouwer', de schrijnwerker in zijn 'atelier' (werkplaats), de smid ... waren in Vlaanderen klompendragers. De klomp was en is nog steeds een heel uitzonderlijk goed en gezond schoeisel. Men heeft er nooit koude voeten in. Het is ook het beste middel tegen zweetvoeten. Het was rond 1900 ook het goedkoopste schoeisel. De smid besloeg het paard in zijn smidse. Klompen waren hiervoor een betere bescherming dan schoenen tegen de stampen van het paard.

Waarvan komen nu die klompen - in Kortenberg spreken we van 'blokken' - vandaan? We gaan terug tot de 15de eeuw, de Bourgondische periode. Trippen en patijnen vinden we op het schilderij 'Het echtpaar Arnolfini' van Jan Van Eyck uit 1434, dat bewaard wordt in de National Gallery te Londen. Voor de heer des huizes, links op het schilderij, vinden we trippen, een soort van overschoenen. Trippen hadden houten zolen, die aan de hiel en aan de voorkant verhoogd waren. Ze waren voorzien van een lederen riempje. Met deze trippen, waarin de schoenen gestoken werden kon men de modderige straat op. Midden op hetzelfde schilderij zien we patijnen. Het waren platte houten zolen, die men binnenshuis droeg als pantoffels. Bij het echtpaar Arnolfini waren het rode patijnen. Archeologische opgravingen in Walraversijde (Raversijde in West-Vlaanderen) rond 1465 bevestigden het gebruik van dit schoeisel.

Bij Brueghel in de 16 de eeuw droegen de afgebeelde personen bijna altijd schoenen. Op het schilderij 'De strijd van de carnaval tegen de vasten' uit 1559, bewaard in het Kunsthistorisch Museum te Wenen, werd de vasten uitgebeeld met trippen, de carnaval met schoenen. Klompen vinden we hier niet terug. Op het schilderij 'De Kinderspelen' uit 1560, eveneens bewaard in het Kunsthistorisch Museum te Wenen vinden we massa's kinderen allen met schoenen. Slechts één kind, dat een vollaard (een langwerpig krentenbrood als speciaal gebak met kerstmis, in het Frans een 'cougrou') draagt, is afgebeeld met klompen. Een uitzondering bij Brueghel. Klompen waren dus in de 16 de eeuw zeker nog geen algemeen gedragen schoeisel. Het kinderspel werd omschreven als 'met de vollaard spelen'.

In Vlaanderen vinden we weinig klompenmakers voor 1800. Zelfs later was blokmaker dikwijls een bijberoep voor landbouwers in de winter, een periode van verdoken werkloosheid. In Kortenberg vonden we Henricus Vanhoegaerden (Meerbeek 1779-Kortenberg 1844) als 'sabotier' of klompenmaker in 1811 in de Kiewitstraat. Alle naamdragers Vanhoegaerden en Lebrun in de streek stammen van hem af. De Atlas van de Buurtwegen van 1843 gaf klompenmaker Michiel Vandenbosch te Kwerps. Lambert Servranckx ('De Witten Blok') en Petrus Servranckx ('Pie Blok') waren twee broers blokmakers, de eerste op het gehucht Balkenstraat onder Erps-Kwerps en de tweede op het gehucht Schoonaarde. Hij stond later model voor de reus. Jozef Servranckx mechaniseerde de klompenmakerij van zijn vader in de Balkenstraat. In Kwerps had men de klompenmakerfamilie Verbelen in de Vissegatstraat: vader Jan Verbelen (+ Kwerps 1909) en zijn zonen Jacobus ('Kobe'), Alfons ('Cosse'), Frans ('Sus') en Desiree ('Disse'). De familie Saenen uit Heist-op-den-Berg waren eveneens klompenmakers. 'Sooike Saenen' kwam met W.O.I naar de Balkenstraat en zijn zoon Frans Saenen was klompenmaker in de Leuvenstraat tot 1968. In Everberg had men de familie Belis, die de klompenmakerstiel geleerd hadden van hun stiefvader Leopold De Wael. De toenaam 'Den Blok' verwijst naar de klompenmakerij. Jozef Belis vestigde zich te Erps waar hij rond 1900 ook klompen maakte. De mannenklomp werd vooral in Vlaanderen geproduceerd, de vrouwenklomp vooral in Wallonië. Het lijkt wel een Belgisch compromis. De - vooral zwarte - vrouwenklompjes heten in Midden-Brabant 'Franse blokskes' of 'Walinnekes'.

Klompen werden gemaakt uit 'canada' (Canadese populier), olm, els, abeel, rode wilg en notelaar. De duurste blokken waren deze uit wilg, rood van kleur. De witte canadablokken waren de goedkoopste. De olmen waren bruin van kleur en de abelen zelfs nog roder dan de wilgen⁽⁶⁾.

Klompen werden gestapeld in 'wissen'. Een wis klompen was gelijk aan 13 paar. Ze werden met een ijzeren draad opgestapeld. Er waren vier maten in klompen: halfwerk (13-18 cm), drieling (19-24 cm), andermans (24,5 -26,5 cm) en mans (27-32 cm). De maten werden langs de binnenzijde genomen. Ook in het strafsysteem op school kwamen de klompen voor: de 'ezels' moesten met kartonnen ezelsoren op de trede zitten, de 'lange tongen'

kregen een lange tong in karton omgebonden, de lastigen vlogen het 'houillekot (kolenhok) in of moesten met hun blote knieën in de blokken zitten. De scherpe kanten van de klomp konden pijn doen.

Erps-Kwerps had de reus 'Pie Blok', die in 1973 ontstond. Hij werd gedoopt met water uit de 4 beken van Erps-Kwerps door Frans De Kerf van de vroegere klompenfabriek De Kerf. De volksdansgroep 'De Hollen Blok' ontstond rond deze reus. Op 27 augustus 1978 huwde de reus 'Pie Blok' met de witloofreuzin 'Trieneke van Schoonaarde'. De leden van de Hollen Blok kregen bij hun huwelijk een paar klompen als geschenk, versierd met hun namen en met de afbeeldingen van de twee reuzen 'Pie Blok' en 'Trieneke' en opgevuld met droge bloemen. In 1979 namen de reuzen deel aan de Feesten van de Hoogstraat ter gelegenheid van 1000 jaar Brussel en in 1980 aan de stoet georganiseerd door het Brueghelcomité van de Hoogstraat in het kader van 150 jaar België. In 1980 kwam er nog een reuzenkind bij, nl. Bartje van Schoonaarde, en dit in het kader van 125 jaar Schoonaardekermis (1855-1980). 'Pie Blok' en 'Trieneke' werd uitgeleend door het Feestcomité Schoonaarde-Kouterstraat-Diestbrug aan het Witloofmuseum van Kampenhout, waar men ze kan bewonderen in de afdeling volkskunde⁽⁷⁾.

Besluit

Het hoofddekseel evolueerde van een driesteek over een slaapmuts naar een faas of 'zaa muts'. De landbouwers droegen over hun kamezool een 'fuik' of blauwe kiel, die populair werd met de Revolutie van 1830. De Erpsenaren werden spottend 'kazakken' genoemd omdat ze moderne lange jassen droegen, terwijl de Kwerpsenaren het bij de blauwe kiel hielden. De kniebroek werd snel vervangen door de pantalon. Het gaffeltje en het distelschupje waren statussymbolen voor de herenboeren. Kleinere landbouwers kenden verdoken werkloosheid in de winter en werden dan 'blokmaker'.

Noten

- (1) P.STERKENS-CIETERS. Volksklederdrachten in Vlaanderen. Antwerpen, 1935, p. 46.
 H.VANNOPPEN. Wandeling door twee eeuwen Erps-Kwerps. Borghout, 1994, p.187-189, p. 472-473. Dit was de gedrukte vorm van het doctoraat van Henri Vannoppen dat aan de KU Leuven verdedigd werd in 1984 onder de titel van 'Van twee kerkdorpen tot stadsgewestgemeente: Erps-Kwerps 1776-1976'.
 H.VANNOPPEN. Streekdrachten in onze gewesten. Antwerpen - Brabant - Limburg - Oost-Vlaanderen - West-Vlaanderen. Gent, 1994, 334 p. Uitgeverij Stichting Mens en Cultuur.
 H.VANNOPPEN. Van Hoed tot Ondergoed. Streekdrachten in Vlaanderen. Leuven, 2010, 322 p. Uitgave I.V.V.- Davidsfonds.
 H.VANNOPPEN. De streekdrachten in het aloude hertogdom Brabant – De Brabantse Folklore, 1978, nr. 217, p. 31-105, nr. 218, p. 113-175.
 H.VANNOPPEN en M.RÜTTEN. W.O.I, een kruispunt in het alledaagse leven of een veranderende Vlaamse samenleving. Stekene, 2018, 227. p.
 H.VANNOPPEN. De mode in de Middeleeuwen en de Moderne Tijden-Curtenberg 1992-93, nrs. 1-2, p. 10-16.
 H.VANNOPPEN. De mode in de 19de en de 20ste eeuw- Curtenberg, 1992-93, nrs. 1-2, p. 21-27.
 H.VANNOPPEN. De identificatie van het schilderij "Het karretje" te Everberg-Curtenberg, 1992-93, nrs. 1-2, p. 28-30.
 H.VANNOPPEN. Streekdrachten in Midden-Brabant tussen 1750 en 1950-Curtenberg, 1992-93, nrs. 1-2, p. 34-53.
 H.VANNOPPEN. Beroepen in verband met kledij in Midden-Brabant-Curtenberg, 1992-93, nrs. 1-2, p. 59-71.
 H.VANNOPPEN. Hoofddekseels, "Kapsessen" en modisten in Midden-Brabant-Curtenberg, 1992-93, nrs. 1-2, p. 72-73.
 H.VANNOPPEN. Het ondergoed in Midden-Brabant-Curtenberg 1992-93, nrs. 1-2, p. 76-87.
 H.VANNOPPEN. "Het witloofkot 1945" en de beroepsklederdracht in de landbouwsector-Curtenberg, 1992-93, nrs. 1-2, p. 94-95.
 H.VANNOPPEN. Streekdrachten, spiegel van onze volkscultuur-Ons Heem, 1983, p. 38-70.
 H.VANNOPPEN. Het Midden-Brabants dialectwoordenboek rond kledij: de encyclopedie van de mannenkledij-Ons Heem 2006, nr. 2, p. 2-19.
 H.VANNOPPEN. Nieuw onderzoek naar streekdrachten in Vlaanderen - in Streekgebonden kleding. Onderzoek in Nederland en Vlaanderen (Volkscultuur 2, 1996), p. 23-36.
- (2) L.W.SCHUERMANS. Bijvoegsel van het Algemeen Vlaamsch Idioticon. Leuven, 1883, p. 128.
- (3) L.W.SCHUERMANS. O.c., p. l45.
- (4) ERFGOEDHUIS KORTENBERG. Everberg. Pro Justitia met de klacht van Clara Abeloos, 11 november 1867. Pro Justitia met de verklaring van de 4 getuigen, 11 november 1867.
- (5) J.DE CALUWE, V.DE TIER, A.S.GHYSELEN en R.VANDENBERGHE. Atlas van het dialect in Vlaanderen. Tielt, 2021, p. 65.
- (6) G.BOONE. Klompen en klompenmakerijen in de fusie Kortenberg-Zoeklicht, september 2005.
- (7) M.RÜTTEN. Klompen en ander houten schoeisel - in H.VANNOPPEN. Van hoed tot ondergoed. Leuven, 2010, p. 17-41.

Afbeeldingen

1. Petrus Joannes Kinot (+1897) uit Kwerps met hoge faas en blauwe kiel en zijn kleindochter Fanny Boux rond 1890

2. Guilielmus Servranckx uit Everberg met hoge faas en strik. Zijn echtgenote droeg de witte pijpjesmuts met de sjaal daarboven
3. Smid Petrus Godts met de faas te Kwerps rond 1900
4. Gouden bruiloft van Frans Verboomen met hoge faas en Petronella Penninckx met 'kap en neusdoek' in Erps in 1925
5. Vader en zoon Torfs volgens tekeningen van Dujardin in 'De Plaaig der Dorpen' van Hendrik Conscience
6. Joseph Reniers uit Meerbeek met blauwe kiel
7. Huwelijksfoto van het echtpaar Berthels-Vanderseypen in Kortenberg in 1886. De man droeg de blauwe kiel, de vrouw jak en rok
8. Gaffeltje van de hereboer bewaard bij Theodoor Michiels te Erps

STREEKDRACHTENCOMMISSIE - SD

Leden: Henri Vannoppen (voorzitter), Etienne Vankeirsbilck, Maria Rütten

Contact: wgSD@instituutvlaamsevolkskunst.be

Activiteiten: bezoek tentoonstellingen, voordrachten, publicaties

Vergaderingen: niet op regelmatige tijdstippen

ARCHIVEREN

De Kabouterdans bestond al vóór Plopsaland

Tijdens mijn stille woensdagen in KADOC stoot ik geregeld op interessante stukken. Zo ook een versie van een kabouterdans, lang vóór Gert Verhulst het levenslicht zag.

Het gaat meer bepaald over een publicatie uit de bundel 'Het Vlaamse Lied' uitgegeven door het Davidsfonds in 1943. De publicatie maakt deel uit van de Collectie Robert Verbeke in de IVV archieven. Hendrik Van Rooy schreef een eenvoudige tekst, Maurits Deroo zette het proza op muziek in 2/4(1)(1).

Hendrik van Rooy (1883 – 1958) schreef heel wat verzen en verhalen voor kinderen. In 1908 verscheen zijn eerste bundel *Franske*, weldra gevolgd door *Kinderleven* (1909) en *Wondere Dierenvertelsels* (1911). Kinderen maakten op de schoolbanken kennis met de gedichten van Van Rooy. Bekendheid kwam er ook via de radio in Nederland. Daarnaast was Hendrik Van Rooy toneelrecensent voor de dagbladpers. Hij schreef zelf geen toneelstukken, maar wel libretti voor opera's opgevoerd in de Vlaamse Opera in Antwerpen, waaronder *Oorlogswée* (1919), *De verboden vrucht* (1922) en *Keizer Karel* (1924)(2)(2).

Maurits Deroo (1902 – 1988) volgde notenleer en viool aan het Stedelijk Conservatorium van Brugge. Hij studeerde verder aan het Koninklijk Muziekconservatorium van Brussel. Hij behaalde er eerste prijzen voor onder andere harmonie (Rasse), fuga (Joseph Jongen) en viool (Mathieu Crickboom) tussen 1923 en 1927. Op zijn vioolexamen maakte hij ophef met de uitvoering van zijn eigen *Poème*. Vanaf 1926 doceerde hij viool aan het Stedelijk Conservatorium van Brugge. Hij speelde toen ook als violist in het befaamde orkest van het Kursaal in Oostende. In 1946 wordt hij directeur van het Brugse Conservatorium, en dat tot in 1968. Hij gaf jaarlijks bijzonder gesmaakte concerten met het conservatoriumorkest. Deroo wist verschillende muziekgenres te combineren: symfonische gedichten, symfonieën, vioolconcerto's, werken voor harmonie, kamermuziek, piano-, orgel- en beiaardmuziek, liederen en koorwerken. Hij werd verschillende keren bekroond door de provincie West-Vlaanderen en door het toenmalige Nationaal Instituut voor de Radio-omroep (NIR). Hij werd ook in Frankrijk gesmaakt(3)(3).

De muziek kan inspirerend werken voor de creatie van een kinderdansje. Wie waagt een kans?

Gert Laekeman

Met dank aan Norbert Van den Abeele voor het zetten van de muziek.

- (1) Het Vlaamse Lied. Davidsfonds 1943.
- (2) Archieven in verband met Hendrik van Rooy (1883 - 1958). Letterenhuis Antwerpen: <https://anet.be/desktop/letterenhuis> (geraadpleegd op 29 januari 2022).
- (3) Jan De Wilde. Biografie van Maurits Deroo. Studiecentrum voor Vlaamse Muziek vzw: <https://www.svm.be/content/deroo-maurits> (geraadpleegd op 29 januari 2022).

De Kabouterdans

uit Vier Kinderliederen

Hendrik Van Rooy

Maurits Deroo

$\text{♩} = 80$
Moderato

mf

1. 's Nachts. kwam eens een ka -
 2. Hij blies zacht op dat
 3. Het maan - tje hing daar
 4. Wat was me dat een

4 *sf* *p*

bou ter, met groo - ten, grij - zen baard, dicht bij een dik - ken
 flui - tje, en op den zelf - den stond, kwa - men heel veel ka -
 bo - ven te lach - en in de lucht. Het pink - te en scheen te
 vluch - ten, een bont ge - har - re - war van baar - en, been - tjes,

8 *mf* *f*

boom - stam, ge - kro - pen uit de aard. Hij
 bou - ters, ge - bor - reld uit den grond. Hij
 zeg - gen: wat aan - ge - na - me klucht! Het
 arm - kens, langs beuk en eik en spar! Als

11 *p*

keek met vin - ni - ge oog - jes, lang zoe - kend in het rond. Een
 blies weer op zijn fluit - je en heel de dwer - gen - schaar be -
 duur - de al een tijd - je, dat dans - je op het mos... Op
 nu kwam aan - ge - tre - den de ja - ger met zijn hond, dan

15 *mf* *rit.* %

aar - dig zil - vren fluit - je stak uit zijn klei - nen mond.
 gon een lus - tig dans - je, een dans - je won - der - baar.
 eens klonk een ge - weer - schot, luid knal - lend door het bosch.
 za - ten de ka - bou - ters al lang weer in den grond.

Archieven in Bewaring - AiB

De gehele of gedeeltelijke archieven van onderstaande archiefvormers worden door IVV beheerd en in samenwerking met Kadoc bewaard in geconditioneerde en aangepaste ruimtes bij Kadoc in Leuven.

00 - Instituut voor Vlaamse Volkskunst - IVV

01 - Renaat Van Craenenbroeck - RVC

02 - Walter De Decker - WDD

03 - Familie D'Haese - DHA

04 - Renaat Van Overbeke - RVO

05 - Fred Engelen - FEN

06 - Fik Van Velthoven - FVV

07 - Etienne Vankeirsbilck - EVA

08 - Yolanda Wils - YWI

09 - Felix Proost - FPR

10 - Alfons Van der Linden - AVL

11 - Wim en Katelijne D'Hollander - WKD

12 - Marc De Maertelaere - MDM

13 - Volkskunstgroep De Mandoerse - MAN

14 - Sus Geens en IVV - SGI

15 - Liza Bonnyns-Huysmans - LHU

16 - Lou en Renaat Schraeyen - Van Bets - SVB

17 - Frans Jacob - FJA

18 - Vlaamse Volkskunstgemeenschap - VVG

19 - Josee Elst - JEL

20 - Verbond Limburgse Volksdansgroepen VLVG - VLG

21 - Robert Verbeke - RVE

JOUW ARCHIEF

- :: Je verhuist?
- :: Je gaat kleiner wonen?
- :: Je verwerft een archief?

Maar ...

wat doe je met je archief?

IVV biedt de mogelijkheid tot:

- professionele bewaring
- inbewaargeving of schenking
- archief kan steeds geraadpleegd worden
- inventarisatie door IVV
- ontsluiting

Alles wordt vastgelegd in een overeenkomst tussen jou en IVV.

We werken samen met KADOC in Leuven.

Voor meer info:

<https://www.instituutvlaamsevolkskunst.be/watmetmijnarchief>

Wat met jouw archief?

Meer info: <https://www.instituutvlaamsevolkskunst.be/watmetmijnarchief>

De bladwijzer is aan te vragen op het secretariaat

WERKGROEP ARCHIVEREN - AR

Leden: Stefaan Haesen (voorzitter), Johan Lambrechts en Gert Laekeman

Contact: wgAR@instituutvlaamsevolkskunst.be

Activiteiten: inventarisatie en beheer AiB, werving en opvolging

Vergaderingen: tweemaandelijks

INTERVIEW

Gert en Johan te gast bij Hubert Boone

We zijn vandaag op bezoek in het splinternieuwe cultuur- en beleefcentrum De Krop in Kampenhout, misschien wel het culturele hart in het centrum van de witloofstreek. In dit gebouw is het Brabants Centrum voor Muziektradities (BCM) gehuisvest. Dat herbergt het levenswerk van Hubert Boone: een duizendtal publicaties over volksmuziek en een verzameling van traditionele volksinstrumenten. Er staat ook een oude kleine radio. Eentje zoals er vroeger thuis stond. Met nostalgische namen: Leipzig - BRNO - Luxembourg - Bruxelles- Hilversum-Droitwich...

Muziek uit een tijd waarover Willem Wilmink zo mooi dichtte:

*Hilversum III bestond nog niet,
Maar ieder had zijn eigen stem.
Op elke steiger klonk een lied,
Van Paljas of Jeruzalem.*

Gefascineerd door oude poëzie goot de Nederlandse dichter Middeleeuwse liederen in een modern kleedje en begeleidde zichzelf daarbij op accordeon.

Een druk op de knop van de radio volstaat om de sfeer te vullen met Midden-Brabantse volksklanken. We zitten in de bibliotheek, de ideale plek voor een gesprek met Hubert Boone. 82 jaar is hij, onvermoeibaar en al jaren een levende muziekglegende.

Afb. 2. Hilversum 3 bestond nog niet : uit de klassieke radio komt volksmuziek.

Tijdens een misviering in de Leuvense Sint-Pieterskerk op het einde van de jaren 60 van vorige eeuw, stal hij met zijn volksmuziekgroep De Vlier mijn hart. Frisse dansmuziekskes uit Midden-Brabant fleurden de paasmis op. Een schitterende combinatie met Haendels Halleluia!

Ik zie en hoor het nog altijd. Ik was meteen begeistert, verloren, mijn ziel was verkocht - en wat later ook verkocht - aan de oude Vlaamse volksmuziek en aan de hommel.

De Zijderoute

Het gesprek begint niet op de traditionele manier. Niet dus met de klassieke vragen. 'Vanwaar je interesse voor volksmuziek? Hoe ben je beginnen spelen?' Neen, Gert viel onmiddellijk met de deur in huis: 'Oezbekistan? Hoe kom je daar in de buurt? Toch niet evident? Daar kom je niet elke dag.'

Een cd met dertien pianonummertjes inspireerde Gert voor die aparte openingsvraag. Dertien muzikale impressies van de Zijderoute in Oezbekistan. Hubert schreef ze tijdens de coronapandemie als herinnering aan zijn reizen die hij in Oezbekistan langs de legendarische zijderoute maakte. Alleen de titels al laten ons dromen: Navruz holiday - Mixchagar - the magical village- The camel road to Buhara - The Ayidarkul lake - The mausoleum of Amir Timcu -... Het werd een wonderbare mix van Vlaamse klanken vermengd met oosterse ritmes.

Hij schreef ze als dank voor de warme vriendschap met de families van de gidsen Nafisa en Mahfuza. De 'zijden impressies' worden prachtig subtiel op piano vertolkt door Tylaine Van Den Broeck. Een speciale vrouw: ze is én muzikante én modeontwerpster.

Alles begon toen Hubert in 2017 met Limbrant naar Oezbekistan trok en er op het Sharq Taronalari festival in Samarkand Vlaamse volksdeuntjes bracht. De Krebbel, de Bezemdans, de sierlijke contradansen, de virtuoze polka's, redowa's, schottischen ... stuk voor stuk een frisse afwisseling tussen de dansen uit de Aziatische en vroegere USSR-landen. Er groeide een sterke vriendschapsband die nog altijd voortduurt. Zover zelfs dat Hubert en echtgenote Maria in 2018 opnieuw naar Oezbekistan trokken. Ze verbleven er bij hun vrienden in Mixchagar, een piepklein dorpje, op geen enkele kaart te vinden. Probeer de naam maar eens uit te spreken! Hubert noemde het dorp village magique. Een echte cultuurschok was het leven er niet, al lieten de gewoontes in de islamwereld toch wel een heel speciale indruk na.

Muzikant en musicoloog, een wereldreiziger

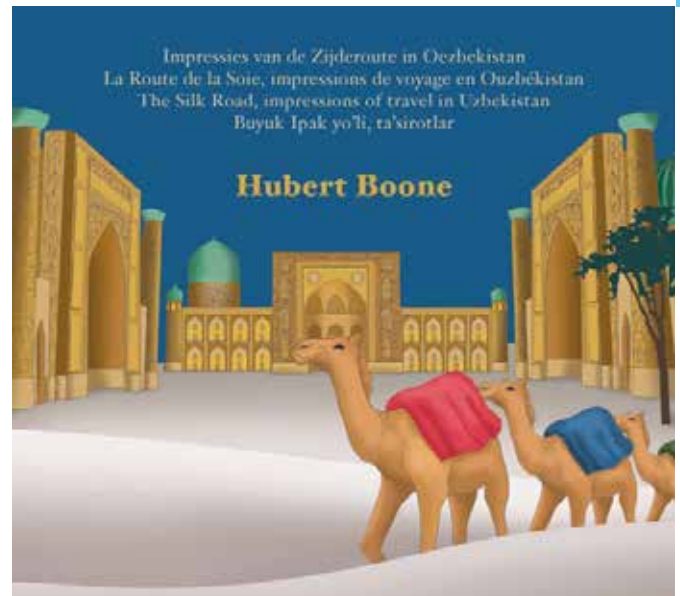
Oezbekistan was niet het enige land waar Hubert naartoe trok. Met het Brabants Volksorkest en Limbrant toerde hij door bijna dertig landen in vier continenten. Zet je schrap: in Europa werden Frankrijk, Spanje, Italië, Ierland, Engeland, Duitsland, Tsjecho-Slovakije, Nederland, Denemarken, Tsjechië, Hongarije, Rusland, Tsjoegasjië, Mari-El, Moldavië, Oekraïne, Bulgarije en Oostenrijk bezocht. In Amerika trokken de muzikanten door Canada, Cuba, Brazilië. In Afrika door Mali, Kenia, Oeganda, Burkina Faso en in Azië door Noord-Korea, Armenië en Saoedi-Arabië. Maar daar zonder vrouwelijke muzikanten ... jammer toch!

Als muzikant was Hubert onder de indruk van de eenvoudige levenswijze van al die volkeren en van hun volkscultuur die nog altijd verder leeft in lied en dans. Niet alleen voor de muzikant Hubert Boone waren deze reizen belangrijk. Als musicoloog en wetenschappelijk medewerker aan het MIM, het muziekinstrumentenmuseum in Brussel, kon hij interessante en boeiende contacten leggen: met Bulgaarse en Hongaarse musicologen, met een Armeense etnomusicologe. Verder ook via culturele attachés van de Russische ambassade in Brussel, en de orthodoxe pope voor West-Europa in Parijs.

Zo geraakte hij aan informatie voor artikels over de volkskunst in die moeilijk te bereiken vroegere Sovjetgebieden. Hij kreeg er de nodige info voor publicaties van het MIM en kon opnamen maken over de muziek en dans uit die streken. Estland, Wit Rusland, de Wolgarepublieken Tsjoegasjië en Mordovië (Rusland), Zuid-Ossetië (Georgië) en bij de Koerdische gemeenschap van Armenië.

Maar daarvoor had hij al een opgemerkt artikel geschreven over de Brabantse spinet.

Hoe zeer hij onder de indruk is van de Oosterse muziek, en hoeveel hij ook houdt van de muziek uit zijn Midden-Brabant, toch komt de allermooiste muziek voor hem uit Italië. En vooral dan de muziek van de Italiaanse doedelzakspelers. De schoonheid vindt hij in de eenvoud en - nu wordt het even moeilijk voor een leek als ik - in de harmonie waarin vertragingen voorkomen. Hij zingt het me voor: do-mi-sol-do -- do fa -- do -do en dan van de fa naar de mi. En neen, die dissonant is voor hem geen agressieve dissonant. Hubert verwijst naar Georg Friedrich Händel. Ook hij leerde deze muziek kennen en paste deze techniek toe in zijn Messias.

Afb. 3. Omlag CD Zijderoute

Volksmuziek dus die invloed uitoefende op de klassieke meesters? Hierover zijn we het allemaal eens: de aandacht van de grote componisten voor de liedjes 'die zij op de markten horen spelen' om ze later in hun stukken te verwerken, is het mooiste bewijs van de schoonheid van de eenvoudige, spontane volksmuziek.

Corona

Twee jaar lang hebben Limbrant en Hubert Boone niet meer kunnen musiceren. Maar eindelijk kunnen ze hun instrumenten weer uit de kast halen! Op 17 maart wordt er voor het eerst terug gespeeld. Bij Hubert thuis. Hij is van plan een 'officieel' podiumafscheid te geven. Dat wil hij doen samen met MANDolinMAN, de groep van zijn zoon Andries, met Limbrant, met zijn vroegere groep het Brabants volksorkest (BVO) en met een Russisch ensemble.

Het concert was al gepland voor 2021. Corona stak een stok in de wielen (of ... tussen de snaren) en de datum werd enkele keren uitgesteld, tot mei 2022. Maar nog altijd blijft corona het dirigerestokje vasthouden en veiligheidshalve staat het concert nu in mei 2023 gepland. In de parochiezaal van Nederokkerzeel, het dorp waar alles bijna 75 jaar geleden begon. Gelukkig voor iedere volkskunstliefhebber ziet Hubert het niet als een afscheid van de muziek en van de projecten die hij, onvermoeibaar, nog steeds heeft en plant.

Een beetje geschiedenis

En zo belanden we waar alles begon: Huberts liefde voor de volksmuziek. In de tijd waarin Hilversum III nog niet bestond...

Afb. 4. Ik had als kind al de neiging te voelen dat dat een hogere muziek van een andere kwaliteit en diepgang is.

Hubert vertelt:

'Ik ben begonnen bij de fanfare van Nederokkerzeel. Mijn vader, schrijnwerker, de bakker, de beenhouwer van het dorp... De mensen ontmoetten mekaar in de fanfare. Als ik nu nadenk over wat ik als tienjarige op de radio hoorde, dan waren dat niet de liedjes van Ray Franky, de lichte muziek. Dat waren de klassieke stukken. Bijvoorbeeld de Wals van Delibes. Ik had als kind al de neiging te voelen dat dat een hogere muziek van een andere kwaliteit en diepgang is. Bijvoorbeeld ook de wals uit de Symphonie synthétique van Berlioz. En ik ken nu nog altijd een fuga van Bach van buiten.'

Als bewijs neuriet hij ze alle drie.

'Neen, ik luisterde niet naar lichte muziek. Daar moet je niet speciaal naar luisteren. Dat hoor je toch.'

Het vervolg van het verhaal is minder plezierig. Toen Hubert veertien, vijftien was, werd zijn vader ziek. Hubert moest zijn studies stopzetten om zijn oudere broer in de schrijnwerkerij te helpen. Enkele jaren later werd er over zijn verder leven nagedacht. Waar zou zijn toekomst liggen? Was er genoeg werk in de schrijnwerkerij? Waarschijnlijk niet. Maar moeder Boone kende de directeur van de fanfare, die trompet speelde in het Nationaal Orkest. Zijn oordeel: 'Hubert heeft veel talent. Stuur hem naar de muziekschool en het conservatorium.'

En zo is alles begonnen, in de muziekschool van Schaarbeek.

Hubert zet zijn verhaal verder:

'Mijn roots bij de fanfare ben ik nooit vergeten. Op mijn cornet speelde ik er al de wijsjes van die oude muzikanten mee. Dat was geen klassiek repertoire, maar het waren de volksdances die het BVO en Limbrant vandaag spelen. Het was spelen uit het hoofd. En ik probeerde er toen al een begeleiding bij te spelen. In 1957 begon ik mijn studies aan het Koninklijk Muziekconservatorium van Brussel. Ik begon er met cornet. Maar wegens gezondheidsproblemen raadde de dokter van het conservatorium me af om blaasinstrumenten te spelen. De toenmalige directeur, Marcel Poot, gaf me de raad notenleer en cello of altviool te nemen. Het werd altviool. Ik studeerde af in 1963. Daarna was ik gedurende drie jaar altviolist aan de KVO, de Koninklijke Vlaamse Opera van Antwerpen. In 1968 werd ik wetenschappelijk medewerker aan het Muziekinstrumentenmuseum in Brussel. Conservator was toen René De Mayer. In dat zelfde jaar stichtte ik de volkskunstgroep De Vlier.'

En dat was toch wel een unicum in de Vlaamse volkskunsttraditie. Vanaf toen wordt Hubert immers beschouwd als iemand die mee aan de wieg stond van de herleving van de volksmuziek in Vlaanderen. Voor de volledigheid van zijn loopbaan vermelden we nog dat hij in 1978 musicoloog Paul Collaer opvolgde in de Vlaamse sectie van de Koninklijke Belgische Commissie voor Volkskunde.

Het vervolg kennen we allemaal: als muzikant en bezieler van het Brabants Volksorkest en van Limbrant speelde Hubert meer dan veertig jaar in Vlaanderen en Wallonië op markten en pleinen, in culturele centra, op volksmuziekavonden, op feesten en banketten, op congressen, op huwelijken en recepties, op radio en tv. Als onderzoeker publiceerde hij verschillende artikels en een aantal boeken over de Vlaamse, Waalse en Europese volksinstrumenten. Enkele voorbeelden: De hommel in de Lage Landen (1976), De doedelzak (1983), De mondtrom (1986), Het accordeon en de voetbas in België (1990), Volksinstrumenten in België (1995), Traditionele Vlaamse

volksliederen en dansen (2003), Dansmelodieën uit de Vlaamse volksmuziektraditie (2010), Doedelzaktraditie in België (2013).

IVV

Hubert werkte ook mee aan de uitgaven van de dansbundels van ons IVV en in 2013 verscheen volume 1 van 'brabantse danstradities'.

Hierin worden een tiental zogenaamde kleine dansen voorgesteld, zoals de Kletsksdansen (Mieke Stout), Klepperdansen, Jan Smid, de Wandeling, de Bonjour en Pier in 't Kot. Verder beschrijft hij in deze uitgave de Molendansen en Bezemdansen. En ook de Polka komt aan bod.

In het boek komen 36 melodieën voor zoals hij ze in het Brabantse optekende. Elk danstype kadert hij historisch en de muziek is afgedrukt zoals hij ze noteerde. Bij elke dans ten slotte stelden Gert Laekeman en Johnny Ooye een danstechnische fiche op.

Een bijkomende dubbel-cd met de 36 melodieën maakte van dit project een uniek product. De dansen worden uitgevoerd door vier verschillende ensembles: Limbrant, À rase dè Tère, Crooniek en de Fijnbesnaarden.

En nu?

Over zijn toekomst wil Hubert nog het volgende vertellen. Zijn professioneel afscheidsconcert betekent zeker niet het einde van zijn muzikaal en volkskundig leven. Integendeel! Hij heeft nog heel wat plannen om de volksmuziek leefbaar te houden.

Hoe moeilijk de branche het ook heeft, afschrijven doet hij ze zeker niet. Er zijn nog heel wat mogelijkheden. Introductie van instrumenten in het kunstonderwijs is positief. In scholen kunnen workshops over zang georganiseerd worden. Dat kan ook voor fanfares en voor kleinere groepjes van blazers die de oude liedjes zouden kunnen spelen.

Maar de tijdsgeest stemt tot nadenken. Veel wordt meteen verdrongen en vaak definitief vergeten. Hij geeft het voorbeeld van een vraag in Blokken. Wie het lied Mijn mansarde zong? Euh ... geen van de twee kandidaten wist het. Maar erger nog: ze kenden zelfs Wannes Vandevelde niet. 'Onze' Wannes overleed pas in 2008...

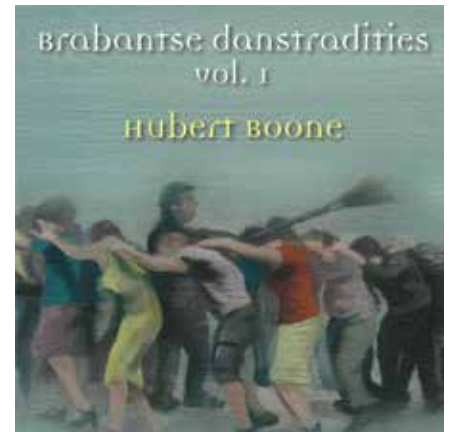
Tot slot van dit interview neem ik graag een tekst uit Knack over. Het verscheen ter gelegenheid van Huberts 80ste verjaardag. Hij typeert hem ten volle uit.

Hubert Boone in Knack:

Ik hou nog altijd veel van barokmuziek, maar dat is iets dat ik niet kan delen, dat ik individueel beleef. Een klassiek stuk is trouwens het werk van één persoon, van een genie. Terwijl in volksmuziek de hele geschiedenis, de miserie van een volk verwerkt zit. Je maakt en beleeft ze samen binnen een gemeenschap. Ik geef toe, ik was altijd al collectief ingesteld. Sommigen zeggen: 'Het gemeenschapsleven in België is verdwenen, dus die volksmuziek moet dan maar mee verdwijnen.' Daar ben ik het niet mee eens. Als je ziet wat een rijkdom aan melodieën en instrumenten de Belgische volksmuziek kende! Er waren bijvoorbeeld veel meer instrumenten geïntegreerd dan in de gelauwerde Ierse traditie. Moeten we dat dan zomaar laten wegebben alsof het niets is? Ik voel het aan als een civiele plicht om dat niet te laten gebeuren.

Beste Hubert, we blijven je eeuwig dankbaar. We wensen je nog vele jaren in ons midden, samen met je lieve echtgenote Maria! En vooral nog veel plezier en vreugde in je volksmuziek!

Johan Lambrechts en Gert Laekeman

Afb. 5. Omslag van het boek 'brabantse danstradities' Volume 1.

Afb. 6. Vanop een schilderij kijkt Kampenhouts ereburger Hubert Boone toe op het goede verloop van de vergaderingen

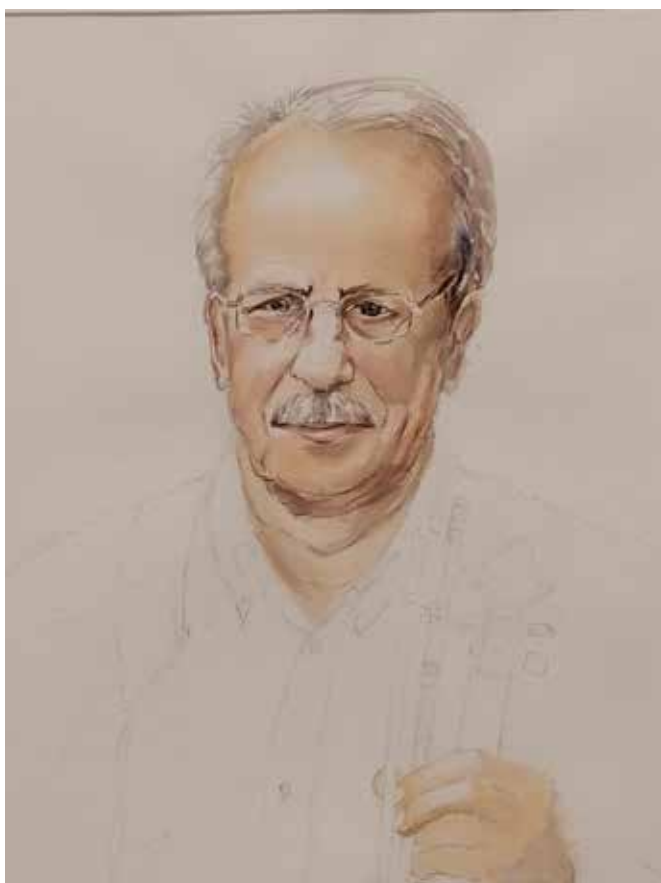
Afb. 7. Een unieke verzameling traditionele instrumenten - Kast 1

Afb. 8. Te gast in de prachtige leeszaal.
Vlnr: Cecile Wolfs, Hubert Boone, Gerry Croon, Johan Lambrechts.

Afb. 9. Een unieke verzameling traditionele muziekinstrumenten - Kast 2

Afb. 10. Ra, Ra, Wie staat er op dit portret?

De Krop, een ontmoeting met ons verleden

In De Krop ontmoeten we ook Gerry Croon. Hij is departementshoofd culturele zaken bij de gemeente Kampenhout. Dank zij hem komen we te weten dat De Krop heel wat meer te bieden heeft dan een gewone vergaderzaal voor de gemeenteadministratie, dat het een cultuurcentrum is dat een grote rol wil spelen in het gemeenschapsleven. Er is het Witloofmuseum en het Brabants Centrum voor Muziektradities. Er is ruimte voor tijdelijke tentoonstellingen, er is een theaterzaal, een leeszaal en een cafetaria. Het Centrum is open sinds 3 oktober 2021.

Gerry legt uit, Gert is een en al oor

Gerry is echter meer dan een cultuurambtenaar in de gemeente. Hij draagt erfgoed en volkskunst in zijn hart. Hij is secretaris van de heemkring Campenholt.

En spelend lid van de plaatselijke fanfare De Eendracht, en van het folkrockgroepje Crooniek: 7 muzikanten van de fanfare die ooit eens samenkwamen voor een eenmalig optreden, maar die zich ook wagen aan de midden-Brabantse volksmuziek. De muziek die je hoort in het BCM is van hen. En ook aan de langspeelplaat Brabantse muziektradities werkten zij mee. Dat eenmalig optreden kreeg een druk vervolg met heel wat optredens en cd-opnames.

Het Godshuis

Gerry neemt zijn tijd en begint zijn rondleiding met een verhaal. Het verhaal van het gebouw waarin de Krop ondergebracht is. Hij gaat daarvoor terug tot in het jaar 1886. Op 2 maart van dat jaar kocht de gemeente Kampenhout een perceel van 32 are met daarop een boerderij met stallen, een schuur, een wagenschuur en een aangrenzende tuin.

Deze boerderij zou als Godshuis gebruikt worden. Een Godshuis, niet in de betekenis van kerk. Het werd een liefdadigheidsinstelling waar 'om godswil' armen, zieken, ouderen en wezen verzorgd konden worden.

Zusters zouden zorgen voor de bejaarde inwoners. Er was echter geen klooster in de gemeente. Geen nood. Vier 'Liefdezusters van de Verrezen Zaligmaker' uit Sint-Niklaas trokken in 1886 al in het bejaardenhuis. Zuster Victoria was er de eerste zuster-overste. De taak van deze zusters werd later overgenomen door de 'Zusters van de Heilige Jozef' uit Evere. Tot in 1976. Vanaf dan wordt het rusthuis beheerd door het OCMW.

De boerderij bleek spoedig te klein. Na een jaar woonden er 15 bejaarden en de gemeente besliste toen al een uitbreiding te plannen tot wat nu, zoveel uitbreidingen later, het woonzorgcentrum Molenstee geworden is.

De Krop... Een museum met permanente tentoonstellingen

De Krop maakt dus deel uit van het woonzorgcentrum Molenstee. 'De oude boerderij van 1886 werd omgetoverd tot een klein maar piekfijn centrum waar cultuur, muziek en de geschiedenis van Kampenhout een prominente plaats krijgen.

'Om dit mogelijk en financieel leefbaar te houden, werd deze culturele functie gekoppeld aan de administratieve functies van de gemeente', vertelt Gerry Croon. 'Zo kunnen de onderhouds- en verwarmingskosten geïntegreerd worden in het beleid. Anders is het project niet leefbaar.'

Gerry gaf ons de gelegenheid het gebouw te ontdekken. Met de vergaderzaal en met het Brabants Centrum voor Muziektradities hadden we al kennis gemaakt tijdens het gesprek met Hubert Boone.

Hubert schonk 'zijn levenswerk' reeds in 2011 aan de gemeente Kampenhout. Zijn bibliotheek met een duizendtal publicaties over volksmuziek en zijn verzameling van traditionele volksinstrumenten werden toen bewaard in Villa Lucie. Volkskunstliefhebbers kennen ongetwijfeld nog deze merkwaardige villa met een speciaal hoektorentje. Villa Lucie is de officiële naam, maar de mensen spreken in Kampenhout nog altijd over het Oud-Gemeentehuis. Het BCM was geboren.

Villa Lucie, vroeger

Gerry neemt ons mee de trap op, naar de zolder. We stappen binnen in de wereld van het witte goud. Het verhaal hier begon in 2017. Neen, eigenlijk wat vroeger. In het begin van deze eeuw opende de gemeente in de witloofveiling die aan het Sas van Kampenhout gehuisvest was een witloofmuseum. Een succesverhaal, tot in 2017. Door het teruglopen van de witloofteelt daalde de rendabiliteit van de veiling en werd dan door het moederbedrijf BelOrta overgebracht naar haar centrale zetel in Sint-Katelijne-Waver. Dat het museum daardoor zou verdwijnen was onaanvaardbaar.

Er zou een gloednieuw museum komen, in Kampenhout. Uiteraard! Want wie Kampenhout, Steenokkerzeel, Nederokkerzeel of een van de omliggende gemeentes zegt, denkt aan witloof. Sinds er ergens diep in een Brusselse kelder een wit kropje groeide op een cichoreiwortel, vond de teelt via de vruchtbare gronden van deze streek zijn weg naar de keukens van de mensen, wereldwijd.

'Het Witloof is net zo oud als België', zegt het volksgeloof. 'Het is toevallig ontdekt in 1830. Een boer uit Schaarbeek wilde zijn cichorei-oogst tijdens de Septemberrevolutie onder een hoop aarde in een kelder in veiligheid brengen. Wanneer de opstand voorbij was en de rust terugkeerde, haalde hij zijn verborgen schat weer boven. Tot zijn grote verbazing waren er vreemde witte bladeren op de wortels gegroeid. Bitter, maar fris en lekker...'

We zijn de enige bezoekers. Het museum is op woensdag slechts tussen 13 en 17 uur open. Gerry leidt ons door een klein, maar wondermooi museum. We blijven er een tijdje hangen. Er is iets ontroerends, nostalgisch aan deze wandeling doorheen de tijd dat er in Kampenhout bijna in elke straat een teler woonde en dat in ieders tuin een of meerdere witloofbomen stonden.

*Op handen en knieën in een witloofboog,
een vertrouwd winterbeeld in de streek*

‘Vroeger had iedereen witloof staan. Alleen de pastoor niet!’, zeggen de mensen. ‘En daarom kon je in geen enkele winkel van het dorp witloof kopen.’

We stappen er doorheen het jaar van lente naar winter. We volgen de groei van de plant van zaad tot krop, van het veld via het witloofkot naar de veiling. Dit witloofkot speelde een grote sociale en culturele rol in het dagelijks leven. Er heerste steeds een drukke, gezellige sfeer, want daar ontmoetten de telers, kuisers, inpakkers, opkopers en bezoekers mekaar en vertelden ze hun verhalen.

Vraag me nu niet naar elk detail van de verzameling. Maar we leren er wel dat er grondwitloof bestaat en dat er witloof is dat met water geteeld wordt. De groei van het grondwitloof duurt twee jaar en vraagt heel wat intensief werk. Het kan enkel geoogst worden van oktober tot april. En wist je ook dat grondwitloof zelfs een officieel beschermd product is en enkel in België geteeld wordt? Naast deze soort is er ook witloof dat in bakken of met water gekweekt wordt. Hydrocultuur noemt men deze werkwijze. Dit witloof groeit het hele

jaar door in ruimtes met een gecontroleerde temperatuur en vochtigheid. De teelt is minder arbeidsintensief dan die van grondwitloof en het is dus logisch dat ze goedkoper is.

Welke van de twee de beste smaak heeft, komen we in het museum niet te weten. *De gustibus et coloribus non est disputandum...* (over smaken en kleuren valt niet te twisten) weet je wel. Echte fijnproevers proeven wel het verschil tussen de twee soorten. Grondwitloof heeft een vollere echte bittere smaak. Anderen merken dan weer op dat hydrowitloof zachter en milder is, minder intens bitter.

‘Dit is ook een belevingsmuseum’ zegt Gerry, ‘met video en geluid’. En als duidelijk bewijs troont hij ons mee naar een kleine verkoopruimte. Aan de wand hangt, uitnodigend, een echte veilingklok. Ze werkt. Vooral kinderen, maar ook hun ouders, houden ervan even plaats te nemen om een voorraad witloof trachten te kopen. Virtueel dan toch, maar het werkt verslavend.

‘Een ding mis ik wel’, zeg ik later tegen Cécile wanneer we tegen de middag De Krop verlaten. ‘Een witloofschotel met kaas en hesp zou me hier in de cafetaria nu echt smaken’. Haar antwoord verbaast me niet. ‘Ja, voor u. Maar maak voor mij maar een heerlijk witloofslaatje.’ Het menu als we thuiskwamen kan je raden: het werd een slaatje.

De Krop... Een museum met gelegenheidstentoonstellingen

Naast de twee permanente tentoonstellingen worden er in het centrum ook gelegenheidstentoonstellingen gehouden.

Zoals nu, om het ontroerende en tragische verhaal van de vliegtuigramp van Berg te herdenken.

Ik herinner me het nog alsof het gisteren gebeurde.

Op aswoensdag 15 februari 1961 stortte er een Boeing 707 van Sabena neer. Aan boord bevonden zich 61 passagiers en 11 bemanningsleden. Geen van de inzittenden overleefde de crash en de vuurzee die erop volgde. Op het witloofveld, waar de Boeing viel, waren twee jonge mannen aan het werk. Michel Theo De Laet werd dodelijk getroffen, zijn werkmakker Marcel Lauwers verloor een been door rondvliegende brokstukken.

Niets wees op een nakende ramp. Het was een prachtige dag, de zichtbaarheid was goed en de luchtverkeersleiders gaven de piloten toestemming om te landen. De landing verliep vlekkeloos tot ongeveer 300 voet boven de grond. Dan daalde het toestel niet meer, maar steeg opnieuw en maakte enkele onregelmatige bochten. Het toestel steeg, waarna een bocht naar links ingezet werd. De machine maakte in totaal drie onregelmatige bochten. Dan boorde het zich met de neus naar beneden loodrecht in de grond en ontplofte.

Tussen de passagiers zat het voltallige Amerikaanse kunstschaatsteam dat op weg was naar de wereldkampioenschappen in Praag. Jonge kampioenen, sommigen net zestien jaar, maakten voor de eerste keer een buitenlandse reis. Een droomreis: blij en vol verwachting om hun sierlijke pirouettes te kunnen tonen aan de wereld. Het liep anders af.

Daarnaast bevonden zich ook 'gewone' passagiers aan boord: Toeristen, zakenlui, een geestelijke, vrouwen op weg naar hun man die in Duitsland gelegerd was. Duitsland was toen nog onderverdeeld in de vier bezettingszones.

Verschillende mensen zagen het ongeval gebeuren. Onder hen ook mijn vroegere collega Annette. Samen met haar klasgenootjes van de lagere school zagen ze tijdens de speeltijd het vliegtuig naar beneden storten. Te jong nog om de tragiek te beseffen, maar oud genoeg om het beeld nog altijd mee te dragen.

Dit verhaal is sober, maar aangrijpend in beeld gebracht. Er is nuchtere aandacht voor de feiten, waardering voor de moed van piloten en bemanning, eerbied voor de slachtoffers, medeleven met de families. We worden er stil van.

Vorig jaar werd er in Berg een monument opgericht op de plaats waar de ramp zich voordeed. Bij de inhuldiging werd 'The Last Post' gespeeld. Door... Gerry Croon. Het witloofveld van toen is nu een woonwijk.

Via de theaterzaal en de cafetaria verlaten we Gerry en De Krop. Bij het buitengaan streel ik nog even de flappen aan de vleugels van het verongelukte vliegtuig.

De theaterzaal

Vliegtuigflappen, een stille getuige

Dank u Gerry voor je tijd voor ons. We komen hier zeker nog terug. IVV zal hier zonder twijfel welkom zijn. Voor een algemene vergadering? Een workshop?

Cécile en ik rijden naar huis. Wat het middagmaal ons schafte, weet je al.

Johan

VOLKSGEBRUIKEN

Toontje met zijn varken: Immaterieel Cultureel Erfgoed?

Elk jaar op of rond 17 januari gaat in een vijftigtal Vlaamse dorpen een Sint-Antoniusviering door.

Al deze vieringen hebben hun eigenheid, maar ze delen een gemeenschappelijke kern: ze starten met een religieus deel. Meestal een misviering, met een verering van een relikwie van Antonius, waarin varkenskoppen, pensen en kipkap geofferd worden, naast broden, fruit en groenten, ja zelfs kippen.

Na de eucharistieviering volgt een verkoop per opbod van de offergaven. Meestal aan de kerkpoort, onder begeleiding van zang en muziek. Jeneverkes, warme soep en hapjes zorgen in putteke winter voor een warme sfeer. Die bevordert ook het 'opjagen' van de veilingprijzen van de offergaven. De opbrengst ervan gaat steevast naar een goed doel of naar parochiale werken. Vroeger zorgden boeren voor deze offergaven. Vandaag gaat het meestal om schenkingen van lokale handelaars.

Deze vieringen gaan in Vlaanderen terug tot de 16de en 17de eeuw. Met wisselend succes. Varkenskoppen klaarmaken spreekt de mensen niet meer aan. Er wordt gezocht naar alternatieven. Varkenskoppen in chocolade. Of pralines in de vorm van een varkenskop. Populair bij de kinderen die ook meebieden.

Een beetje geschiedenis

Antonius werd omstreeks 250 in Egypte rijk geboren. Hij schonk zijn bezittingen aan de armen en trok zich in volkomen eenzaamheid terug in de woestijn voor een leven van gebed en contemplatie. Hij zag af van alle wereldse genoegens, leefde op water en brood. Hij moest er strijden tegen bekoringen. Mooie wellustige vrouwen ontbraken niet. Stapels goud en zilver werden hem aangeboden. Hij weerstond al deze verleidingen en leidde een deugdzzaam leven, vrij van hartstochten.

Deze radicale leefwijze sprak heel wat mannen aan. Zij vestigden zich in zijn nabijheid. Samen stichtten zij een religieuze gemeenschap. Antonius wordt beschouwd als een van de stichters van het kloosterwezen. Vandaar zijn naam: Antonius-Abt.

In de Sint-Pieterskerk van Rotselaar hangt boven het Sint-Antonius-altaar een schilderij uit de tweede helft van de 17de eeuw dat een van zijn woestijntaferelen uitbeeldt: een bezoek van de heilige aan een andere kluizenaar, Paulus van Thebe. Een raaf brengt hen voedsel. Er is ook een beeld te vinden van Sint-Antonius-Eremijt gemaakt tussen 1525 en 1550. Twee bewijzen dat de Antoniusverering zo ver teruggaat.

Het beeld stelt de heilige voor, afgebeeld met een varken, een staf en een bel. Deze attributen verwijzen naar de orde van de Antonieten. Zij werd in de 11de eeuw gesticht door een Franse edelman. Uit dankbaarheid voor de genezing van zijn zwaar zieke zoon stichtte hij een orde die zich toelagde op de verpleging van mensen die door het Sint-Antoniusvuur getroffen waren. De mensen aten vroeger te veel bedorven graan en liepen daardoor vergiftigingen

op die soms epidemische proporties aannamen.

Om de zieken eten te verschaffen, kweekte de orde varkens. Als vergoeding voor de ziekenverzorging mochten deze rondlopen in de dorpen. De varkens droegen een belletje om hun nek om aan te geven dat zij van de verpleegorde waren. Op de sterfdag van Antonius, 17 januari, werden zij geslacht en werd het vlees onder de armen en zieken verdeeld.

Deze orde, de Antonieten, vestigde zich in zowat alle grote steden in West-Europa, ook in Vlaanderen. Tijdens mijn pelgrimstocht naar Compostela hield ik tweemaal halt in Antonietenkloosters: in de Franse

Charentestreek en in de ruïne van het klooster van Sint-Antonius tussen Hontanas en Casrojeritz.

Saint-Marc-la-Lande was de eindplaats van een van mijn dagtochten. Een klein dorpje, met moeite 300 inwoners. Geen bakker, geen kruidenier, geen apotheker, geen bar ... wel een mairie en een veel te grote kerk en commanderij. Hierin vestigden de monniken zich in de 13de eeuw. Hun geneesmiddelen: kruiden uit de kloostertuin. Deze bestaat nog en de oude middeleeuwse kruiden groeien er nog altijd. De Antonieten wonen er niet meer. De commanderij is een museum en een concertzaal waar af en toe nog religieuze diensten plaatsvinden. Toch zijn de Antonieten niet helemaal uit het dorpsbeeld verdwenen. Op de stempel van de gemeente is er één afgebeeld. Dezelfde als zijn beeld op de toren van de kerk. Hij siert nu het stempelboekje dat herinnert aan mijn pelgrimstocht.

Ongeveer hetzelfde verhaal vinden we terug in de ruïne van het klooster van het Spaanse San Anton. Ook hier vonden de pelgrims in de middeleeuwen rust en vooral genezing van het Sint-Antoniusvuur. In de ruïne is er nu een pelgrimsherberg. Er is geen elektriciteit, geen warm water. Dat betekent: geen verlichting. We kunnen het ons niet meer voorstellen wat echte donkerte betekent. De nacht hier doorbrengen, dat moet een enorme ervaring zijn. En romantisch: een mooie sterrenhemel, het licht van de maan. Ik kan er echter niet van meespreken. Maar ik at er wel mijn middagbocadillos op. In de stilte, tussen de stenen, de bloemen, het gras...

‘Sint Antoniusviering verdient erkenning als immaterieel erfgoed’

Zoals reeds vermeld in de aanhef van dit artikel, startten enkele organisatoren in het begin van 2021 een traject op om de Sint-Antoniusviering in Vlaanderen te laten erkennen als immaterieel cultureel erfgoed. Ze deden hiervoor beroep op het Centrum voor Agrarische Geschiedenis, PARCUM (het museum en expertisecentrum voor religieuze kunst en cultuur in het klooster van de Abdij van Park) en Histories. In februari van dat jaar werd er een eerste digitaal infomoment gehouden over dit traject. Meer dan 70 mensen die dertig vieringen vertegenwoordigden, schreven zich hiervoor in!

Er werd een werkgroep van zestien mensen opgericht. Dertien organisatoren en drie ‘professionele’ vertegenwoordigers. We zijn nu een jaar en heel wat (digitale) vergaderingen verder. Een stevig dossier werd opgesteld. Tijdens de paasvakantie zal een eerste versie van het aanvraagdossier opgesteld worden. Later dit jaar zal de definitieve versie ingediend worden. De vieringen kunnen dan hopelijk vanaf 2023 als erkend immaterieel erfgoed doorgaan.

Je kan ook zelf je steun betuigen door mij een kort mailtje te sturen.

Er moet alleen maar instaan dat je het belangrijk vindt dat de traditie van de Sint-Antoniusvieringen blijft bestaan, omdat... en dat je daarom de aanvraag om de Sint-Antoniusvieringen in Vlaanderen wil laten opnemen op de Inventaris Vlaanderen voor Immaterieel Cultureel Erfgoed. Onderteken het met je naam of vereniging.

(lambrechts.johan@skynet.be)

Zo helpt de volkskunstwereld andere Vlaamse erfgoedtradities een duurzame toekomst te geven.

Johan

ADVERTENTIE

Jan De Maertelaere bv

The best bobbins in the world!

Klantklosjes | Fuseaux à dentelles
Lace bobbins | Klöppel

**Bezoek onze
nieuwe webshop**
www.bobbins.be

Bedrijvenlaan 12 | B-9080 Lochristi | Tel. +32 (0)9 230 67 18 | jan@bobbins.be

VERSLAGEN

De Moeffeleer is 50 geworden

Zondag 6 maart 2022, een zonnige voormiddag in Duffel. Morgen versoepelen de coronaregels, maar vandaag is het mondkmasker nog verplicht.

De leden en oud-leden van Volkskunstgroep De Moeffeleer uit Duffel wachten al ruim twee jaar om het 50-jarig jubileum van hun vereniging te kunnen vieren. Maar nu is het eindelijk zover!

In de volgelopen zaal boven het gildenhuis in Duffel-Centrum, genieten de aanwezigen van de start van het feestjaar. Leuke muziekjes - gebracht door het huisorkest van de groep, afgewisseld met luchtige toespraken - door voorzitter Martijn en burgemeester Sofie en de hele tijd smullend van een rijkelijk ontbijt.

Stefaan Haesen, Secretaris IVV

FEESTEN & FESTIVALS

Paasfeesten Leuven

Vrijdag 15/04/2022: Avondvoorstelling met samendans.

Zaterdag 16/04/2022: Stoet en Stadhuis

Zaterdag 16/04/2022: Samendans

Zondag 17/04/2022: Paasviering

Maandag 18/04/2022: Festivalvoorstelling

<https://www.paasfeestenleuven.be/neo/?q=nl/content/programma>

50 jaar Jovolka

Zaterdag 12 november 2022

Zaal Lux - Kapellen

Noteer de datum alvast in je agenda - meer nieuws volgt

60 jaar Dophei

Zaterdag 26 november 2022

Vosselaar

Noteer de datum alvast in je agenda - meer nieuws volgt

69ste Nationale Meiboompanting VVKB

Zondag 29 mei 2022 - 13 tot 17 uur

Met initiatie Vendelzwaaien door IVV Vendelarchief en vendelen.net

Brasschaat - Parochiecentrum Drieheem - Rerum Novarumlei 47 (2930 Brasschaat)

Viering 70 Jaar VVKB

Zondag 29 mei 2022 - 17 uur

Brasschaat - Parochiecentrum Drieheem - Rerum Novarumlei 47 (2930 Brasschaat)

69e Nationale Meiboomplanting
met viering
70 jaar Vlaamse volkskunstbeweging vzw

Parochiecentrum Drieheem
Rerum Novarumlei 47
2930 BRASSCHAAT

gratis toegang

zondag 29 mei 2022

13u - 17u
Feestelijke viering van de komst van de lente:
meispelen, creamarkt,
optreden Letse ambassade dansgroep
vendelinitiatie door IVV,
zang en dans voor jong en oud

17u
Viering 70 jaar VVKB

Organisatie: Mie Katoen vzw. i.s.m. VVKB vzw
VVKB Gouw Antwerpen - Vlaams Brabant
v.u. Anny Delvaux, Mie Katoen vzw Bredabaan 676B, 2930 Brasschaat
Ondernemingsnummer 4597.681.22
miekatoenvzw@gmail.com - miekatoen-brasschaat.be
RPR Antwerpen - Afdeling Antwerpen
Met medewerking van de Gemeente Brasschaat

AANKONDIGINGEN

Stuur een bericht naar secretariaat@instituutvlaamsevolkskunst.be om de aankondiging van jullie groepsactiviteit, festival, feest, volksdansbal op te nemen in de kalender op onze website en in deze rubriek in 'Volkskunst'.

Volksdansbals

Enkele jaren geleden startte IVV een website voor de aankondiging van Volksdansbals in Vlaanderen en Brussel.
<https://www.volksdansbals.vlaanderen>

Volkskunstgroep De Moeffeleer - Duffel

Volksdansfeest

Zaterdag 23 april 2022 om 20 uur

Duffel - Sporthal GTI - Rooienberg 20 (2570 Duffel)

VVKB Volkskunstgroep De Wevers - Borgerhout

Volksdansfeest

Zaterdag 30 april 2022 om 20 uur

Merksem - Fort van Merksem - Fortsteenweg 120 (tegenover Carrefour)

Volkskunstgroep Reinaert - Mortsel

Volksdansfeest

Zaterdag 7 mei 2022 om 20 uur

Mortsel - Zaal 't Centrum - Osylei 43 (2640 Mortsel)

Volkskunstgroep De Karekiet - Mariakerke

Viering 50-jarig bestaan met Volksdansbal

Zaterdag 3 september 2022 om 19u30

Gent - Zaal De Zulle - Botestraat 98 (9032 Gent)

Meiboomplantingen

Naast de Nationale Meiboomplanting van VVKB (zie vorige bladzijde) bereiken ons ook nog de volgende aankondigingen voor meiboomplantingen:

Zondag 1 mei 2022 - Duffel

Volkskunstgroep De Moeffeleer

Zaterdag 7 mei 2022 - Stekene

Volkskunstgroep Reintje Vos

Zondag 22 mei 2022 - Heist-op-den-Berg

Volkskunstgroep Zonnedaauw (Hulshout)

Heemkundige Kring Die Swane

Vendelzwaaien

Zondag 1 mei 2022 - Westerlo

Vendelism - Sint-Sebastiaansgilde Westerlo

Vrijdag 3 tot en met maandag 6 juni 2022 - Sint-Niklaas

Internationaal Pinkstertreffen - Volkskunstgroep Boerke Naas

Zaterdag 2 oktober 2022 - Konstanz (D)

WK Hoogwerpen met kleine vlaggen

INHOUD

In deze Volkskunst

KALENDER	2	Archieven in Bewaring - AiB . . . 25	
IVV Activiteiten . . . 2		Wat met jouw archief? . . . 25	
IVV Cursussen . . . 2			
IVV Kalender . . . 2			
CONTACT	2	INTERVIEW	26
		Gert en Johan te gast bij Hubert Boone . . . 26	
		De Krop, een ontmoeting met ons verleden . . . 32	
EDITORIAAL	3	VOLKSSEMBRUIKEN	36
Dat heet dan gelukkig zijn . . . 3		Toontje met zijn varken: Immaterieel Cultureel Erfgoed? . . . 36	
WERKING IVV	5	ADVERTENTIE	38
Werking Interfolklore stopgezet . . . 5		VERSLAGEN	39
SPROKKELINGEN	5	De Moeffeeler is 50 geworden . . . 39	
Overlijden Lucien Naert . . . 5		FEESTEN & FESTIVALS	40
In Memoriam Rob Meersman . . . 6		Paasfeesten Leuven . . . 40	
Het einde van Dree Peremans (1949 - 2022) . . . 7		50 jaar Jovolka . . . 40	
ADVERTENTIE	8	60 jaar Dophei . . . 40	
VOLKSDANS	9	69ste Nationale Meiboomplanting VVKB . . . 40	
De Kegelaar van Oostham . . . 9		Viering 70 Jaar VVKB . . . 41	
COMMUNICATIE	13	AANKONDIGINGEN	41
Vernieuwde IVV webstek . . . 13		Volksdansbals . . . 41	
VENDELEN	14	Meiboomplantingen . . . 42	
Cursussen . . . 14		Vendelzwaaien . . . 42	
STREEKDRACHTEN	15	INHOUD	43
Mode en streekdracht bij de mannen in de fusie Kortenbergh en omgeving of ... aspecten van het alledaagse leven in Midden-Brabant . . . 15		COLOFON	44
ARCHIVEREN	23	ERELEDEN	44
De Kabouterdans bestond al vóór Plopsaland . . . 23			

Eindredactie

Stefaan Haesen

Redactie

Stefaan Haesen,
Gert Laekeman,
Johan Lambrechts,
Frans Monden,
Machteld Van den Bossche
en Henri Vannoppen.

Vormgeving

Stefaan Haesen

Druk

123printing.be

Verschijningsdata

Volkskunst verschijnt op
15 maart,
15 juni,
15 september
en 15 december

Inlevertermijn bijdragen

Artikels kunnen
aangeleverd worden op
redactie-volkskunst@
instituutvlaamsevolkskunst.be
tot 6 weken voor verschijning

Auteursrechten

Iedere auteur is inhoudelijk
verantwoordelijk voor zijn of
haar bijdrage.

Overname van artikels
is toegestaan mits
bronvermelding.

Abonnement

Abonnees ontvangen elk kwartaal naar keuze een of twee gedrukte exemplaren en Volkskunst in digitaal formaat (mits opgave van een e-postadres aan secretariaat). Je krijgt tevens een gepersonaliseerde toegang tot de IVV-website. Daarmee kan je aan het digitale archief van IVV: alle digitaal beschikbare publicaties, losse dansen, vendelreeksen, kledijbeschrijvingen en *Volkskunst*.

Het abonnementsgeld voor 2022 bedraagt 25 euro.

Buitenlandse abonnees betalen 35 euro.

Abonnementsgeld over te schrijven op bankrekening
IBAN nr. BE14 4163 0794 5183, BIC code KREDBEBB van
IVV vzw, Dorpsstraat 83 te 9190 Stekene, met vermelding van 'Abonnement
Volkskunst' en naam en adres van de abonnee indien verschillend van de betaler.

Volkskunst e-Nieuwsbrief

Inschrijven kan op de webstek (onderaan in de rechtse kolom) of door het sturen van
een e-mail naar
e-nieuwsbrief@instituutvlaamsevolkskunst.be.

ERELEDEN

Ere-voorzitter

Frans 'Sus' Geens (†2013)

Ereleden

Adriaan Claeys (†2002)
Marc De Maertelaere (†2018)
Dree Pauwels (†2016)
Andrea Sterck
Gilberte Van Espen
Renaat Van Overbeke (†2017)
Etienne Vankeirsbilck

VU: Stefaan Haesen, Jubellaan 123, 2800 Mechelen